

NIET DE PERSONEN MAAR HET STELSEL.

De discussie tusschen Majoor DE WILDE en mij, »op verzoek» van den Majoor overgenomen uit het *Vaderland* van 15 tot 31 October in *De Militaire Spectator* van November, welke aflevering reeds 4 November moet zijn afgedrukt, biedt mij een typographisch raadsel aan, aangezien de discussie vooraan staat in die aflevering en nog $2\frac{1}{2}$ vel met dezelfde paginatuur daarachter volgen. Dit typographisch raadsel wordt nog merkwaardiger, als men in het oog houdt, dat mijne voorrede reeds begin September, zooals ik toevallig weet, te Breda gelezen werd en de »Open Brief» van Majoor DE WILDE eerst vijf of zes weken later verscheen, zoodat de haast toen niet zoo groot was! Maar daarover wensch ik niet te praten: de oplossing van het raadsel is misschien doodeenvoudig en die zaak interesseert mij slechts zeer matig. Alleen spijt het mij, dat juist nu zooveel haast is gemaakt. Waarom, zal aanstonds blijken.

Meer interesseerde mij de discussie zelve, ofschoon zij voornamelijk, ja bijna uitsluitend over personen liep. Hoe gaat het met zulk een strijd? De kampioenen vechten er lustig op los; de toeschouwers sissen of juichen, trappelen of klappen in de handen; de strijders zijn het eindelijk moede en houden op, nadat zij elkander eenige veeren uit den staart hebben getrokken, waarna iedereen naar huis gaat. En de vruchten van dien strijd? Behalve eenige opgewondenheid van weerszijden zijn zij = nul. De strijders halen de schouders over elkander op: ten minste zoo ging het mij en ik heb reden om te vermoeden, dat het mijn geachten tegenstander ook alzoo is gegaan.

Na dien strijd deed ik, wat ik anderen, die zich aan polemieek bezondigen, gaarne als een probaat middel wil aanprijzen. Ik las de discussie nog eens kalmpjes over en trachtte mij zooveel mogelijk te plaatsen op een onpartijdig standpunt, als iemand, die wil weten, wat de twee heeren, DE WILDE en BLOK, elkander wel te vertellen hebben. Ook ditmaal werd ik voor die goede daad beloond en wel door eene merkwaardige ontdekking, die ik in dezen van te veel belang acht om ze te verzwijgen.

Ik bemerkte namelijk, dat de geheele schrijverij in het *Vaderland* het gevolg is geweest van een betreurenswaardig misverstand, dat ik — geloof ik — ten volle kan oplossen, nu ik, nog voordat eene aanvraag daartoe beantwoord kon worden, uit Indië vergunning heb gekregen om van de mij medegedeelde feiten gebruik te maken in openbare discussie. Ik doe dat te liever, omdat door de plaatsing van dit alles in *De Militaire Spectator* de

discussie een gansch ander karakter krijgt, immers voor een ander publiek wordt gebracht, tot hetwelk men anders moet spreken dan tot dat, waarvoor een dagblad bestemd is, wat mijn geachten tegenstander niet ontgaan kan zijn en ongetwijfeld bedenkelijk is in een geval als het onderhavige.

En wat is nu dat misverstand? Majoor DE WILDE meent, dat ik het over de personen heb, die het onderwijs gaven, en ziet in het door mij gegeven beeld van den onderwijzenden luitenant de aanwijzing op een bepaald persoon. Ik ontken dit nogmaals ten sterkste, aangezien ik alleen een type heb willen geven van den met het onderwijs in dit vak zonder voldoende voorbereiding benoemden instructeur. Aan dat beeld gaf ik de trekken van verschillende personen te zamen: het is een verzamelbeeld en ik laat thans gaarne aan een naar persoonlijkheden jagenden napluizer de taak over om te trachten na te gaan, wie er al zoo voor gezeten hebben. Daarom ook bleef ik in het algemeene en weigerde tijd of persoon nader te preciseeren.

De zaak is — zij is te algemeen bekend om voorbeelden, d. i. personen, die in het geval waren, te noemen — dat men de leeraren in sommige vakken, ook in dit vak, benoemt zonder hen voor hunne taak voor te bereiden. Het is waar, dat zij kunnen weigeren, gewoonlijk ten minste; maar het is even waar, dat allerlei redenen buiten de zaak gelegen dikwijls tot de aanneming bewegen. Waarom kiest men hen dan, juist hen? Nu, in vele gevallen zeker wel, omdat men in den »belaste" een in het algemeen geschikt docent, i. c. een met geschiedenis, krijgsgeschiedenis niet geheel onbekend, ja zelfs wel met eenige voorliefde voor dat vak bezielde persoon ziet. Hoe gaat het dan? In de eerste jaren — ik neem het gunstigste geval — tracht de man zich er in te werken, begint werkelijk al doceerende wat van zijne taak te leeren, maar . . . . juist, als hij zoo wat geschikt begint te worden (1), wordt hij door een ander vervangen en het lieve leven gaat zijn gang weder met dezen nieuwelings. En zoo gaat het altijd maar door. Heb ik niet het recht dit »onverantwoordelijke verwaarloozing" van het aldus behandelde onderwijs te noemen? Ik geef toe, dat de uitdrukking scherp is, zeer scherp zelfs, maar zij is niet te scherp, waar het een zoo hoog belang geldt. Voor het militair onderwijs in het algemeen, voor de vorming in het bijzonder van onze officieren, nog meer in het bijzonder voor dit vak, acht ik het beste niet te goed, want het geldt hier in het bijzonder de verdediging, d. i. het behoud onzer koloniën. De bij de vorming van onze Indische officieren begane fouten kunnen zich bijna onmiddellijk wreken in opoffering van krachten, van schatten, van levens. Daarom en daarom alleen sprak ik zoo krachtig. Daarom ook was ik een oogenblik verbaasd over deze oppositie van eene zijde, van waar ik die het minst verwachtte.

(1) Zie hier ook de verklaring van het feit, dat sommigen — uit den eersten tijd — zich over het genoten onderwijs anders uitlaten dan anderen, die denzelfden leeraar in lateren tijd hoorden.

Ik sprak daar van voorbereiding. Maar bereidt de Hoogere Krijgsschool dan hierin niet voldoende voor? Neen, antwoord ik. Ik neem het gewone geval, dat een officier, met dit onderwijs belast, van de Koninklijke Militaire Academie als leeraar wordt verplaatst naar de Krijgsschool. Men zal kunnen zeggen: wel, gij zegt zelf, dat hij dan »zoo wat geschikt" is geworden! Ja, geschikt voor het onderwijs aan de cadets, maar nog niet voor de vorming van wetenschappelijke onderwijskrachten, voor de wetenschappelijke beoefening van het vak in het algemeen. Als hij na eenige jaren zoo wat op de hoogte is van zijne taak, als hij van dilettant man van wetenschap begint te worden, komt er weder een ander om hem op dezelfde wijze te vervangen.

Dit is het vicieuse nog steeds vigeerende stelsel, waartegen ik met het oog op dit vak mijne stem verhief. Ik weet wel, dat het vroeger de algemeene fout was van ons militair onderwijs, ten minste voor vele vakken, en dat de zaak niet zoo heel gemakkelijk goed is te regelen. Maar ik wil hierover thans niet verder spreken: hetzij voldoende eerst het misverstand uit den weg te ruimen.

De vraag rijst nu: is dat misverstand niet aan mijne wijze van schrijven te wijten? Ik waag het dit te ontkennen en wel op dezen grond, dat ik van bevoegde zijde verschillende bewijzen van volkomen instemming met mijn scherp woord tegen het besproken stelsel ontving: die heeren hebben wel begrepen, wat ik bedoelde, en geen aanval op personen in mijn stuk gelezen. Waaraan is het dan toe te schrijven, dat Majoor DE WILDE dit wel heeft gedaan?

Het zij mij vergund eene oplossing ook hiervan aan te bieden. De zeer scherp geformuleerde zin — met bovenbedoeld opzet zoo scherp genomen — »dit onderwijs is werkelijk langen tijd op de onverantwoordelijkste wijze verwaarloosd" heeft mijn geachten tegenstander op een dwaalspoor gebracht. Hij heeft hier een aanval op personen, ja, op het bestuur der Koninklijke Militaire Academie misschien, meenen te zien en langzaam zijn beste harnas aangetrokken. Ik behoef nu wel niet te herhalen, dat hiervan geen sprake is geweest, al betreur ik het, dat de discussie in een dagblad gevoerd en de omstandigheid, dat ik meende mijne gegevens uit Indië nog niet te mogen gebruiken, mij de mogelijkheid hebben benomen om de zaak dadelijk anders te bespreken dan ik aanvankelijk in het *Vaderland* deed. En wat die gegevens betreft, zij zouden, in het publiek medegedeeld, allicht weder tot een personenstrijd, tot persoonlijkheden ten slotte aanleiding geven — een strijd, dien ik gaarne aan de liefhebbers overlaat. Ik herhaal dus, dat zij tot de beschikking van Majoor DE WILDE zijn, ofschoon ik er bij moet voegen, dat hij ze waarschijnlijk even goed kent als ik en dat ik overtuigd ben in dit opzicht niet te ver van hem te zullen afwijken.

Leiden, 10 Nov. 1897.

P. J. BLOK.

Geachte Heer Hoofdredacteur !

De Hoogleeraar BLOK had de welwillendheid mij het hiervoren geplaatste stuk, dat ik den 11den November jl. door Uwe tusschenkomst als handschrift ontving, ter inzage te doen toekomen, alvorens het in het tijdschrift onder Uwe redactie werd opgenomen.

Hoewel ik er noode toe overga, wil ik toch — nu de Heer BLOK de »geheele schrijverij in het *Vaderland*» als het gevolg beschouwt van een betreurenswaardig misverstand — nog eenige oogenblikken bij zijn schrijven stilstaan, na U evenwel vooraf verzekerd te hebben, dat ik van mijne zijde geen misverstand ontdekken kan.

Integendeel beweer ik zeer goed verstaan te hebben, indien ik als mijn indruk wedergeef, dat de Hoogleeraar BLOK aan het slot van zijn voorwoord, de voorgangers van den Kapitein NIJPELS en hun arbeid afbreekt, om . . . . het werk van dien kapitein in de hoogte te steken, zooals ik dit reeds in mijn »Open Brief» aantoonde.

Nu heet het bij Zijn Hooggeleerde: *Niet de personen maar het stelsel* en wat blijkt nu de Heer BLOK tegen het stelsel te hebben ?

Als ik zijn laatste schrijven ontdoe van alle daarin voorkomende beschouwingen over: . . . . typographische raadsels, . . . haast die er al of niet was bij het publiceeren van mijn »Open brief», ... strijd van kampioenen met toeschouwers die juichen of sissen, ... middel voor degenen die zich aan polemieken bezondigen, ... enz., enz., en ik mij geheel tot de zaak zelve bepaal, dan meen ik mij niet aan handige omkeering van argumenten of onjuiste uitlegging van woorden schuldig te maken — voor die beschuldigingen aan mijn adres is nog steeds geen enkel bewijs of voorbeeld aangevoerd —, indien ik de thans geuite grief van den Heer BLOK aldus samenvat:

dat men de leeraren in sommige vakken, ook in dit vak (O.-I. Krijgsgeschiedenis), benoemt zonder hen voor hunne taak voor te bereiden, dat de leeraren dan hunne taak aanvaarden en dat zij al doceerende wat van hunne taak leeren, maar . . . . . juist als zij wat geschikt beginnen te worden, door anderen worden vervangen en dat — zooals Professor BLOK dit noemt — het lieve leventje met den nieuwelings weder zijn gang gaat.

Geachte Redacteur, het is waarlijk om medelijden te krijgen met de personen aan het Militair Onderwijs verbonden, als men ontwaart, dat zij zoo weinig begrip van onderwijs hebben, dat zij niet inzien hoe onoordeelkundig

het is om leeraren te vervangen als zij geschikt voor hun onderwijs worden. Ik kan mij nu begrijpen dat Zijn Hooggeleerde in zijn voorwoord uitdrukkingen bezigt als: »Onnoozeler kan het niet».

Gelukkig evenwel kan ik verzekeren, dat die schildering onjuist is, dat er met alle ten dienste staande middelen naar gestreefd wordt onderwijzers te verkrijgen, die voor hunne taak berekend zijn, en dat het steeds door ieder betreurd wordt, wanneer, hetzij door den dood, hetzij door noodzakelijke verandering van dienstbetrekking of wel door verhooging van rang, een geschikt leeraar aan het onderwijs komt te ontvallen.

Ik acht het evenwel volstrekt onnoodig te dezer plaatse rekenschap te geven van de wijze, waarop in het algemeen getracht wordt geschikte leeraren voor het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie te verkrijgen.

Na eerst verklaard te hebben — zie het antwoord op mijn »Open brief», bladz. 692 *Militaire Speetator* van November jl. — dat er bij Zijn Hooggeleerde alléén sprake was van het onderwijs in Oost-Indische Krijgs-geschiedenis, heet het nu — *leeraren in SOMMIGE VAKKEN, ook in dit vak*, en wordt nu ook de Hoogere Krijgsschool in het geding betrokken, alwaar het, volgens de onderzoekingen van den Hoogleeraar, ook niet in orde is.

Om voet bij stuk te houden, zal ik Zijn Hooggeleerde niet volgen in zijn beschouwingen over het onderwijs in de krijgsgeschiedenis aan de Hoogere Krijgsschool, maar alleen mij tot dat van Oost-Indische Krijgs-geschiedenis aan de Koninklijke Militaire Academie bepalen, en kan ik dan mijne bevreemding niet verheelen, dat de nu vooropgestelde grief tegen dat onderwijs wordt geuit — als het feit, waarop herhaaldelijk gewezen werd, daar is, dat de Luitenant VAN MEURS van 1874—1890 dus zestien jaar dat onderwijs heeft gegeven, dat vervolgens de Overste HOOYER gedurende één jaar daarmede belast was, doch bij bevordering op zijn verzoek werd ontheven en dat daarna de Heer NIJPELS gedurende 5 jaar werkzaam was en die officier het onderwijs verliet, om in verband met zijne bevordering, zijn werkkring bij het Indische leger te gaan hervatten. Past nu op dien toestand eene schildering als die, welke de Heer BLOK thans als zijne bedoeling doet kennen?

Zeer zeker is men helaas ook aan de Koninklijke Militaire Academie soms genoodzaakt, door overlijden, verandering van betrekking of bevordering naar een ander leeraar om te zien; doch doet dit geval zich dan niet voor bij elken tak van onderwijs?

Verkeeren dan de hooge burgerscholen, de polytechnische school, de hoogeschoolen enz., enz., niet dikwerf volmaakt in hetzelfde geval? Komt het daar niet voor dat een leeraar of hoogleeraar in eenig vak door een ander wordt vervangen, die nog nooit onderwijs in dat vak gaf? Geldt het voor die inrichtingen niet, dat de leeraar al doceerende zijne taak beter leert?

Doch neen, wat de Hoogleeraar BLOK ook nu weder moge aanvoeren, in

zijn voorwoord — waartegen ik te velde ben getrokken — staat duidelijk als zijn oordeel te lezen: *dat het onderwijs langen tijd op de onverantwoordelijkste wijze werd verwaarloosd; dat het onderwijs tot voor kort uit wat feiten en beschouwingen bestond los samenhangend half begrepen door den onderwijzer zelve; als droge geheugenstof door den cadet opgenomen om bij gelegenheid van een examen als zoodanig te worden voor den dag gebracht en vervolgens . . . . . zoo spoedig mogelijk te worden vergeten; daar wordt de onderwijzer voorgesteld (Zijn Hooggeleerde noemt dit nu een verzamelbeeld) als met een zucht van verlichting den arbeid te staken daarbij de belofte afleggende, dat men hem er niet meer op betrappen zal; daar wordt het voorgesteld alsof den leerling een tegenzin tegen het vak wordt ingeboezemd, die hem zijn geheele leven bijblijft; daar wordt ten slotte het geneesmiddel aangegeven (niet om anders te werk te gaan bij de voorbereiding en de keuze der leeraren, neen, het geneesmiddel daar aangegeven luidt) . . . . . tenzij dat leerboeken worden gebezigd als die, welke schrijver van dit werk (de Heer NIJPELS) reeds vroeger tot zijn eigen gebruik samenstelde, den cadet eene betere gedachte hebben gegeven van wat krijgsgeschiedenis eigenlijk moest zijn. Zie geachte Redacteur, degene, die van de bovenstaande ontboezemingen de strekking niet begrijpt, moet wel zeer onnoozel zijn, nog onnoozeler zelfs, dan de Heer BLOK zich blijkens den aanhef van zijn voorwoord vele onzer officieren, zelfs hoofdofficieren denkt.*

Ik wil Zijn Hooggeleerde verder gelukkig laten met den waan, dat zijn onderzoek degelijk is geweest, dat zijn woorden *scherp maar niet TE scherp* waren, en dat de wijze waarop hij tracht mede te werken tot verbetering van het militair onderwijs de ware is; doch ik voor mij kan niet nalaten te verklaren, dat ik meer en meer versterkt ben in de meening, dat niet liefde en belangstelling voor dat onderwijs bij den Hoogleraar BLOK hebben voorgezeten, doch dat zijne pen meer gedreven werd door de zucht om het werk van den Heer NIJPELS op een voetstuk te plaatsen, en dat hij daartoe niet geschroomd heeft den arbeid van diens voorgangers af te breken. Iemand, die werkelijk het goede voorheeft, schrijft m. i. niet op den toon van den Hoogleraar BLOK.

U dank zeggende voor de verleende plaatsruimte, voeg ik tevens de belofte daaraan toe, dat ik de gastvrijheid in uwe kolommen voor deze aangelegenheid niet verder zal inroepen.

Hoogachtend

P. C. DE WILDE,

Majoor der Artillerie.

Breda, 13 November 1897.

Wagner's ontwerpen van tijdelijke bevestiging bij aanwending van lichte pantsers,

DOOR

J. C. SWAVING,

Kapitein der Artillerie.

(*Vervolg en slot van N°. 11, bladz. 718.*)

2. *Toepassing van WAGNER's-stelsel, als aanvulling van het permanente geraamte, op de Amsterdamsche inundatiestelling.*

Van belang is het niet ontbloot de voorafgaande ontwikkeling van denkbeelden, voor hoog terrein bestemd, te *toetsen* aan de duurzame bevestiging.

Voor een viertal jaren stelden ook wij de aanwending van lichte pantsers voor in de permanente stelling, echter gepaard met *ver doorgevoerde voorbereiding* in vreedstijd. Eene vergelijking is dus vrij natuurlijk.

De hoofdwerken, op 3000 M. afstand, komen overeen met de infanteriesteunpunten op de accessen; de tusschenwerken met de P. K.-batterijen en de afzonderlijke infanterie-opstellingen in de verbindingsdijken van het interval.

De traditorbatterij werd door ons in het steunpunt (hoofdwerk) opgenomen om redenen die ook WAGNER deelt. Toch werd *bovendien* eene P. H.-batterij ter plaatse van WAGNER's traditorbatterij gewenscht. Zij diende voor het inleidend gevecht met 's vijands mobiele batterijen; om het artillerie-gevecht dadelijk te kunnen *opnemen* zonder dit verder *door te voeren*; om meer vastheid te geven in den geschutstrijd door hare mindere kwetsbaarheid; om bij nacht of bestorming het terrein der versperring op het acces vóór het fort te beschieten; ten slotte voor opdrachten als bijv. het stelselmatig onveilig maken van terreinstrooken volgens de gegevens der kaart. Bij den duurzamen bouw hebben die eischen hunne beteekenis, hoeveel meer dan bij vestingimprovisatie.

Uit den aard der zaak vervalt de kernomwalling in de inundatiestelling. Groote reserves voeren hier op effen hoog terrein geen geregelden veldslag, een geheel andere toestand treedt in: de polderverdediging voet voor voet. Vandaar dat tijdens het in staat van verdediging brengen en vooral later door de reserves op daarvoor geschikte plaatsen bij terreinafscheidingen

enz., gelegen op ongeveer 2 à 3000 M. van den gordel, borstweringen worden opgeworpen, die bij beschikbaren tijd allens onderling verbonden worden. Toch zal het streven *niet* zijn die 2de linie als een binnengordel in te richten, integendeel trachte men bij eventueele doorbreking aan weerszijden verbinding met den fortengordel te krijgen, om zoodoende den doorgedrongen vijand te omringen en als het ware te omarmen.

Het streven naar aanvulling door provisorischen bouw van het permanente geraamte daargelaten, zijn in beginsel de eischen voor den duurzamen en den tijdelijken bouw verschillend. *Voor eene inundatiestelling is echter tusschen deze beide meer toenadering te verwachten, dan in hoog terrein.* Verschillende redenen leiden er toe, zooals: de groote mate van stormvrijheid; de aanzienlijke breedte der inundatie; de weinig genaakbare intervallen; het lage, slappe voorterrein, dat den vijand menig beletsel oplevert; de overwegende beteekenis van den gewelddadigen aanval, bij een geregeld beleg vergeleken.

Zonder dit onderwerp hier nader uit te werken, vestigen wij de aandacht op de zooveen vermelde cursief gedrukte bewering, omdat naar onze overtuiging de verdere bevestigingsbeginselen der Amsterdamsche Stelling zich in die richting moeten gaan bewegen. Door WAGNER's studie werden wij in onze opvattingen slechts versterkt.

De inrichting der werken nagaande, bestaat er ook overeenstemming. Onze infanterie-steunpunten, *noodzakelijk* versterkt door 4 P. K. in hefkoepels, waren voorzien van logies in de keelpoterne voor eene *zich deels aflossende* bezetting, die voor *verdubbeling* vatbaar is.

Uit den aard der zaak moet ons steunpunt zooveel sterker wezen, het is dit ook door: 1°. de zwaardere profielen, de natte gracht met voorliggende verbrede parallelslooten in de inundatie; 2°. het bomvrij logies in de keelpoterne achter den dekkenden dwarswal met een zwaar glacis voor zich, dat alle *onderschiëting* der fundamenten (waarover later) belet; 3°. de krachtiger vuuruitwerking op de flanken, zijnde de traditorbatterijen — nu onder kazematten — in het werk opgenomen; 4°. de flankering van het naaste voorterrein van het fort door de P. K. en de infanterie der *nevenstellingen*.

Naast betere maskeering, die wij verlangen, is eene bepaalde afwijking te constateeren in de opstelling der P. K. op het voorfront. WAGNER stelt die met hunne betonhulling op 25 M. onderlingen afstand in den infanteriewal; — hij kan ook moeielijk anders en dient de daaraan verbonden bezwaren in den koop te nemen. Wij zijn, door het lage terrein en ter vermijding van een hoog profiel, gencodzaakt aan de hefkoepels eene hoogere opstelling meer achterwaarts te geven, die dan ook rugvuur toelaat; hoewel bovendien nog lichte pantsers in den infanterie-voorwal zouden kunnen worden geschoven.

Die koepelopstelling nu is in den laatsten tijd door von SCHEVE in zijne *Artilleristische Gedanken* naar aanleiding van BRIALMONT's laatste werk (Intern.

Revue Jan. en Febr. 1896) en door VON BRUNNER in den 5den druk van diens *Leitfaden* in detail nagegaan. Beide verkiezen voor koepels de achterwaartsche opstelling; VON SCHEVE toont zich in meer dan een opzicht een voorstander van de opstelling der koepels in den gestrekten boogvorm op de wijze, gelijk deze in Denemarken is toegepast; VON BRUNNER vermijdt den infanteriewal geheel, brengt alleen gepantserd geschut voor het troepenvecht in het fort en stelt dit achterwaarts, nabij de schouderhoeken, op.

Wat de vergelijking met WAGNER's-*tusschenwerken* aangaat, zoo is voor ons, door de stormvrijheid die de inundatie geeft, uit den aard der zaak meer afscheiding tusschen opstellingen van infanterie en van lichte pantsers te verkiezen.

Ten opzichte der P. H.-*batterij* achterwaarts — op 3 vuurmonden te stellen — verkiezen wij de opstelling in den gestrekten boogvorm en zulks tengevolge van de omstandigheid dat aan dit geschut bijzondere opdrachten worden gegeven, waardoor de bestrijking der intervallen zooveel minder beteekent.

Hoe kostbaar ook, is de P. H.-*batterij* van gewicht, vooral in de inundatiestelling. Opmerkelijk is het, hoe weinig dit voor vier jaren werd ingezien en welke wending de zaken sinds dien tijd hebben genomen. Zoo min mogelijk groote koepels in de forten, bij voorkeur in de intervallen, begint nu de leuze te worden. Frankrijk handelt in dien geest bij den bouw van zijne Galopin-hefkoepels voor zwaar geschut. VON SCHEVE ijvert voor dit beginsel door er op te wijzen dat, bij de hedendaagsche ballonwaarneming, geene overgrootte waarde, althans op den langen duur, aan de gemaskeerde batterijen voor den geschutstrijd moet worden toegekend. VON BRUNNER wil geen groote koepels in de forten. VON LEITHNER beperkt het aantal reeds tot *enkele* voor den eersten strijd op de groote afstanden en dan nog maar *voor het geval*, dat de vuurmonden *niet buiten* het werk kunnen worden opgesteld (Mitth. Jan. 1897). Zelfs SCHRÖTER aarzelt tusschen koepelopstelling binnen of buiten het fort. WAGNER nu, den geschutstrijd buiten beschouwing latende, is ook voor verwijdering der provisorische traditoren.

Na de bevestigings-elementen aan de Amsterdamsche Stelling te hebben getoetst, nog een woord over de *wijze van uitvoering*. De infanterie-steunpunten zullen duurzaam zijn. Maar naast dat permanente geraamte is tijdelijke bouw ter aanvulling in oorlogstijd *niet* genoeg. Die aanvulling vordert eene *aanzienlijke voorbereiding*. Wij aarzelen niet te verklaren, dat naar onze overtuiging voor den verderen bouw der stelling *gewijzigde beginselen* zullen gelden, hetgeen trouwens de handelingen bij de laatste vestingbegroting reeds doen vermoeden. Er zal een systeem ontstaan dat beoogt: een geraamte van eenvoudiger steunpunten met eene uitgebreide voorbereiding van opstellingen *zijwaarts* daarvan en in de *tusschenlinie*, ten einde bij oorlogsgevaar door tijdelijken bouw tot verdere aanvulling te geraken.

Omtrent het permanente geraamte valt weinig meer te zeggen; alleen

willen wij de steunpunten niet op zichzelfe, doch *in verband* met de achtergelegen *nevenstellingen* beschouwd zien; verder het bomvrij logies *beperken* — minder maken dan nu wordt verlangd — voor eene zich *aflossende* bezetting, die voor vermeerdering vatbaar is. Ten slotte willen wij de hefkoepels gelijktijdig met het logies aanbrengen; werking gaat toch boven dekking. De traditoren behouden wij, de trefkans is daarop — als zij volgens het Deensche stelsel gebouwd worden — uiterst gering, daarbij zijn zij altijd noodig voor het gewone flankement.

Meer aandacht zal de *uitgebreide voorbereiding* vorderen ten behoeve van den lateren tijdelijken bouw. Het beginsel van provisorische werken staat of valt bij het al of niet aanwezig zijn van grond. In de stelling is de bodem altijd ongunstig, het grondwater hinderlijk, de tijdelijke bouw dus *zeer in het nadeel*. Nu brengt de spoed, bij dien bouw vereischt, mede dat de materialen dadelijk beschikbaar moeten zijn; de zandaanvoer is echter *buitengewoon tijdroovend*.

Doch dit nog daargelaten, zoo is het zand niet alleen bestemd voor dekking in oorlogstijd, maar evenzoo voor *bodemverbetering* in tijd van vrede. Wat beteekent toch de opstelling van een P. H., ja zelfs van een P. K. met de zoo noodige betonhulling op veenbodem? Niets. *Geen* dekking, *geen* vaste grondslag. Van beheering kan bij oorlogsgevaar geen sprake meer wezen.

Daarom voorbereiding door zand en nogmaals zand, anders is geen provisorische bouw mogelijk. Dat dergelijke voorbereiding den vijand na verkenning in vredestijd van zooveel nut zou wezen, kunnen wij niet aannemen.

Het zand op *zooveel* plaatsen, meer als rug dan als dwarswal, ruw neêr-ge worpen, met teelaarde en zoden overdekt, zonder regelmatig of scherp profiel, dikwerf met hakhout als nuttige maskeering omringd of beplant, zal den vijand niet wijzer maken.

Eerst *dan* kan men van tijdelijken bouw in de inundatiestelling gaan spreken, hoewel werkelijke uitvoering van sommige zaken *vooraf* niet uitgesloten is. Zoo bijv. de aanleg van maskes en wegen, de bouw van betonmuren voor hellende blindeeringen, van nissen voor P. K., van gedekt onderkomen op gewichtige punten, van sommige wijkplaatsen en verbruiksmagazijnen in de tusschenlinie.

Wat die onderkomens betreft, zoo staat de provisorische bouw voor de keuze tusschen het Wellblech, de SCHUMANN-beugelconstructie en de hellende blindeering met rails gedekt. Blijkens de berekeningen van WAGNER — waardoor nu juist het nut der mededeeling daarvan blijkt — is de beugelconstructie minder gewenscht. Het Wellblech is *veel eenvoudiger* in constructie en laat verschillende graden van weerstandsvermogen toe. Met 2 M. beton ommanteld, is het bestand tegen de brisante granaten van 21 cM. (1); bij het afdak van 0.7 M. beton, als beschermende tusschenlaag, tegen 15 cM. granaten. Daarentegen blijven achter lage dijken en kaden de hellende

(1) Het gemis aan standmuren blijft voor ons een quaestieus punt.

blindeeringen met rails gedekt, soms achter reeds in vredeftijd gebouwde standmuren, onmisbaar.

Toch zou de tijdelijke bouw nog falen als niet voor twee zaken gezorgd werd, nl. voor de *aanschaffing van materialen*, welke later niet of slechts langzaam te verkrijgen zijn, en voor de *gemeenschapsmiddelen* tot vervoer.

Aan *materialen* hebben wij in de eerste plaats noodig lichte pantsers, alleen reeds daarom omdat onze artillerie een modernen vuurmond voor het troepenvecht mist; verder P. H.; Wellblech met hetgeen daarbij behoort en wat — gelijk later zal blijken — meer is, dan men zich bij ons voorstelt; bovendien rails. Ook neme men maatregelen om steeds in voldoende mate over portlandcement, hout voor blindeeringramen en voetstukken voor het Wellblech te kunnen beschikken.

De quaestie van het *transport* is daarentegen voor onze toestanden eene geheel andere dan bij vestingimprovisatie en kan tot zeer bescheiden afmetingen worden teruggebracht. Aanleg van veldbanen is overbodig, draagbaar spoor voldoende. Het materieel voor de eerste bezitten wij trouwens niet, om het onderscheid in het oog te doen vallen, zij gezegd, dat de wagens van de veldbaan $3\frac{3}{4}$ M³. vervoeren tegenover $\frac{1}{2}$ M³. laadruimte in onzen kipwag.

In onze behoeften kan worden volstaan met:

Oplegging van veel materialen in loodsen, op de vermoedelijke plaatsen van aanwending, alzoo decentralisatie.

Radiale gemeenschap door spoor- en vooral waterwegen, met in vredeftijd vastgestelde of reeds gemaakte spoorbedverbreding voor losplaatsen met aanlegsteigers aan waterwegen.

Vorbereid tracé voor het draagbaar spoor van die punten naar de opstellingen. Ook dit materiaal ter plaatse opgelegd en met oude rails ter overbrugging van de poldersloten vermeerderd.

Het voorgaande kortelings samenvattende, ontpint zich uit de voorafgaande denkbeelden omtrent den toekomstigen bouw der Amsterdamsche Stelling, naar onze meening, de behoefte aan:

- 1°. Afwerking der steunpunten op eenvoudige, doch degelijke wijze.
- 2°. Zand in zandruggen en in depôts verspreid.
- 3°. Aanleg van maskes en wegen.
- 4°. Bouw van sommige standmuren, nissen voor geschutstanden en onderkomens op belangrijke en voor het transport ongunstig gelegen punten. Door den omvangrijken arbeid, dien het betonwerk — tot oorlogstijd uitgesteld — vordert, zal die bouw meer uitbreiding krijgen dan men oppervlakkig wenscht.
- 5°. Aanschaffing van ijzer-constructiën, zoowel tot werking en dekking als tot vervoer dienende; alzoo lichte pantsers, Wellblech, rails, ijzerdraad en draagbaar spoor.

Deze handelingen zijn echter onafscheidelijk verbonden met het nemen

van maatregelen ten einde spoedig over een voldoende voorraad cement en voorbereekt hout te kunnen beschikken; verder dient men tijdroovende zaken reeds in vreedetijd te verrichten en bij onze legervorming de arbeiderformatiën doeltreffend te organiseeren.

In den aanvang wezen wij op de noodzakelijkheid om die arbeiderafdeelingen voor de verschillende ambachten in categorieën te splitsen en zoodoende beschikbaar te stellen voor hunne onderscheidene opdrachten van militairen aard. Doch dit is nog niet voldoende. Naast deze indeeling zijn grondslagen noodig, die de *wijze van opkomst* regelen.

Zoo stellen wij ons voor dat zullen worden opgeroepen:

Reeds vóór de mobilisatie.

1°. De bij loting aangewezen 20—26-jarigen of een gedeelte daarvan.

2°. De werkkrachten, die aannemers en groote werkgevers kunnen verstrekken.

Bij of na de mobilisatie.

3°. De oudere lichtingen, alzoo 26—30-jarigen.

Tijdens den oorlog.

4°. De verdere bevolking, voor zoover daarover, na requisitie, *plaatselijk* kan worden beschikt.

Uit den aard der zaak vervalt in de drie eerste gevallen het lokaal karakter der arbeiderafdeelingen, terwijl de opkomst van een gedeelte, reeds *vóór* de mobilisatie, een eisch des tijds is geworden.

3. *De uitvoering van WAGNER's voorstellen.*

Toegepast op het hooge terrein, zijn WAGNER's voorstellen voor ons bij eventuele vleugeluitbreiding naar zee van belang. Alvorens tot opgave van berekeningen omtrent materialen, krachten en tijd over te gaan, zou hier eene meer gedetailleerde mededeeling dienen te volgen omtrent verschillende zaken, den bouw betreffende.

Door uitvoerigheid en de noodzakelijkheid voor den Lezer om teekeningen te moeten raadplegen, laten wij dat rusten en kunnen dit te eerder doen daar zij, die zich grondig op de hoogte stellen, toch de studie zelve ter hand zullen nemen. Op een paar zaken, de onderkomens betreffende, zij echter de aandacht gevestigd.

Bij het vuur op dit logies onderscheidt WAGNER het *bewerpen* — met het doel van instorting — van het *onderschieten*, zijnde de poging van den aanvaller om de wanden en de fundamenteën, *onder* het maaiveld en aan *zijne* zijde gelegen, te treffen en te vernielen. Voor het *bewerpen* worden bij voorkeur groote invalshoeken (circa 60°) gebezigd; de betondekking van 2 M. of van de beschermende tusschenlaag van 0.7 M. is dan ook zoo breed gekozen, dat granaten met vertraagde werking, diep in den grond doordringende, alsdan den wand van het logies niet kunnen bereiken.

Het *onderschieten* van de onderkomens zal juist met kleine invalshoeken (bijv. van 30°) geschieden. Nu de onderkomens niet rechtstreeks aan de borstwering aansluiten, is daarvoor eenige kans bij echarpeerend vuur op het voorfront; voor het logies dat — hoewel geheel onder het maaiveld ingegraven — aan de keel is geplaatst, is de trefkans op deze wijze veel grooter. Dit gevaar is bij den tijdelijken bouw niet te voorkomen; door het maken van veel kleine onderkomens kan het alleen worden beperkt.

Eene andere opmerking geldt de constructie der toegangen van de Wellblech-onderkomens, die wij gewoon zijn ons eenvoudiger voor te stellen dan zij werkelijk is. Niet alleen zijn aan beide zijden *gevelwanden* aangebracht, maar ook op *elken* M. afstand. WAGNER verlangt dat deze — van plaatijzer vervaardigd — evenals de gewone *schermen* worden opgelegd en dat daaraan nog worden toegevoegd *blindeeringschermen*, welke gebogen zijn en boven den ingang worden gesteld. De aanwending van hout moet, als te veel tijd eischende, worden afgekeurd. Verder worden verschillende aanwijzingen gedaan, hoe die uitgangen te blindeeren en de wanden, in het bijzonder met zandzakken, te bekleeden.

Tot de tijdsberekening voor den bouw overgaande, behandelt WAGNER achtereenvolgens drie typen van schansen met toenemend weerstandsvermogen.

A. Zuivere aardwerken, de standen van het geschut met plaatijzer bekleed, de onderkomens (4 man per M¹.) slechts tegen veldgeschut beschermd.

B. Aardwerken, waarbij de geschutstanden voorzien zijn van de ijzeren kasten voor beton, doch deze slechts met zand of grind gevuld; de onderkomens (2 man per M¹.) als voren.

C. Werken, waarbij de geschutstanden met beton zijn ommanteld, met onderkomens (2 man per M¹.) voorzien van betondekking en dubbele gevelwanden, waaraan geblindeerde ingangen zijn verbonden.

De volgende berekeningen gelden het hoofdwerk en de traditorbatterij in sommige van deze gevallen.

Geval A. *Het Hoofdwerk.*

1. <i>Grondverzet.</i>	200 M ¹ .	front en flanken à 18 M ³ .	. . . . .	3600 M ³ .
	160 »	keel » 8.7 »	. . . . .	1400 »
	Voor 51 M ¹ . onderkomen:			
	verwijding van de binnengracht 2 M ³ .		} per M ¹ .	460 M ³ .
	grondaanvulling tegen het logies 7 »			
	Totaal.			5460 M ³ .

2.	<i>Plaatijzerenbekleding</i> voor 6 geschutstanden à 300 KG.	1800 KG.
3.	9 <i>onderkomens</i> te zamen 51 M ¹ .	
	255 M ¹ . grondbalken = 8 M ³ . à 600 KG.	4800 KG.
	51 » Wellblech » 200 »	10.200 »
	54 platte gevelwanden » 70 »	3780 »
	18 blindeeringschermen » 110 »	1980 »
	5400 zandzakken ter versterking.	1350 »
4.	32 <i>fascinetrappen</i> , 1 ¹ / ₂ M. breed van 8 treden.	
	384 M ¹ . fascine à 20 KG.	7680 KG.
	1600 palen » 1 »	1600 »
5.	<i>Draadversperring</i> .	
	460 M. lang, 12 M. breed = 5520 M ² .	
	1656 palen » à 10 KG.	16.560 KG.
	33 KM. ijzerdraad à 5 mM. » 160 »	5300 »
	66 » » » 2 » » 25 »	1656 »
6.	2 <i>Spiraalversperringen</i> (aan den ingang) van 3 spiraal-	
	matrassen met reserve.	
	9 matrassen à 27 spiralen.	250 KG.
	36 ijzeren haakpennen » à 3 KG.	180 »
	Totaal.	57.000 KG.

Uitvoering.

1.	5460 M ³ . grondverzet, 3 ¹ / ₂ M ³ . in 1 dagwerk	1560 dagwerk
2.	Bekleding van 6 geschutstanden	60 »
3.	51 M ¹ . onderkomen:	
	Leggen van 255 M ¹ . grondbalk, 5 M ¹ . in 1 dagwerk	51 dagwerk
	Stellen » 51 » Wellblech, 3 » » 1 »	17 »
	» » 18 gevelwanden	18 »
4.	32 fascinetrappen	160 »
5.	5520 M ² . ijzerdraadversperring.	552 »
6.	9 spiraalmatrassen	9 »
	Totaal.	2427 dagwerk,

of afgerond 2550, zijnde de bekleding met zandzakken als oorlogsarbeid gerekend.

Geval A. *De traditorbatterij.*

1.	<i>Grondverzet</i>	664 M ³ .
	Verbreeding en latere aanvulling voor het onderkomen.	56 »
		<hr/> 720 M ³ .

2. Geraamte van onderliggers voor de P. H.	
4 × 42 M ¹ . balken = 168 M ¹ . = 5 ¹ / ₂ M ³ . hout.	3300 KG.
3. Wellblech 4 M ¹ . lang.	
25 » onderliggers.	500 »
4 » Wellblech à 200 KG.	800 »
6 gevelwanden » 70 »	420 »
2 blindeeringschermen » 110 »	220 »
1000 zandzakken.	250 »
	<hr/>
	7890 KG.

Uitvoering.

1. 720 M ³ . grondverzet à 3 ¹ / ₂ M ³ . per dagwerk.	235 dagwerk
2. plaatsen der bedding en monteeren der 4 P. H.	120 »
3. stellen van Wellblech-onderkomen.	10 »
	<hr/>
	365 dagwerk,

of afgerond 400.

Het tusschenwerk eischt 1530 dagwerk, het front van 3 KM. dus 4500 dagwerk.

In het geval *B.* veranderen deze cijfers eenigermate. Het onderkomen vermeerdert, de ijzeren kasten om de geschutstanden worden gesteld en met zand of grind gevuld, latrines gemaakt. Dit leidt tot de raming:

hoofdwerk 2900, tusschenwerk 1730, traditorbatterij 580 dagwerk, te zamen 5200 dagwerk voor een front van 3 KM.

Het type *C.* beoogt het gebruik van beton voor de ommanteling der geschutstanden en voor dekking der onderkomens. Uit de vroegere opgaven is reeds gebleken, dat dit bij den tijdelijken bouw slechts in matige verhouding kan worden toegepast; daarom wordt genoeg genomen met dekking tegen de granaten van 15 cM. en alzoo de beschermende laag van 0.7 M. dikte aangebracht. Hiervan is het zoogenaamde bruglogies uitgesloten om het oprijden der lichte pantsers in hunne standen niet te beletten. Verder maakt de sterkere dekking het noodig dat vóór elken vrijstaanden gevel nog 1 M¹. Wellblech geplaatst wordt, alsmede een tweede gevelwand. Zulks geschiedt om aan die meerdere dekking een behoorlijk zijtalud te kunnen geven.

Per M¹. onderkomen wordt op 3¹/₃ M³. beton gerekend.

De hoeveelheid van dit laatste is voor het *hoofdwerk*:

72 M ¹ . dekking à 3 ¹ / ₃ M ³ . beton	240 M ³ .
ommanteling 6 P. K. à 28 M ³	168 »
	<hr/>
	408 M ³ .

alzo: 630 vaten cement van 180 KG., 245 M³. zand à 1750 KG. en 330 M³. steenslag à 1800 KG., totaal 1134 ton.

Voor de traditorbatterij:

ommanteling 4 P. H. à $107\frac{1}{2}$ M ³	430 M ³ .
2 onderkomens » 40 »	80 »
	510 M ³ .

overeenkomende met een gewicht aan bestanddeelen van 1417 ton.

Die betonarbeid vordert, voor het wasschen van het zand en voor de verdere werkzaamheden: 327 dagwerk in het hoofdwerk, 408 in de traditorbatterij en 192 in het tusschenwerk.

Volgens het type C zal op deze wijze het dagwerk bedragen, voor: hoofdwerk 3240, tusschenwerk 1930 en traditorbatterij 850, te zamen 6000 dagwerk voor een front van 3 KM.

Door den betonbouw kan die arbeid in het gunstigste geval eerst na 7 dagen afloopen, hoewel de overige werkzaamheden bij voldoende personeel in 4 dagen gereed zijn.

De aanvoer der betonmaterialen blijft ondertusschen een groot bezwaar, dat tot een veel langeren duur van den bouw aanleiding zal geven.

4. De uitvoerbaarheid, ook in verband met andere stelsels.

De vluchtige bouw (type A), vorderende 4500 dagwerk per front, is door 1500 man in 3 dagen uit te voeren. De 8600 M³. grondverzet door 1200 man in 2 dagen; terwijl 300 man overblijven om de onderkomens te stellen, de geschutstanden te maken, alsmede de hindernis op het maaiveld aan te brengen. Op den 3den dag wordt alles afgewerkt en de versperring in de gracht gesteld.

Bij een gordel van 48 KM. zal dit type 24.000 man in 3 dagen eischen, mits alle materialen ter plaatse voorhanden zijn. Het gewicht daarvan bedraagt, buiten de pantsers, 1553 ton voor de 16 fronten en kan dus met 4 spoortreinen van 100 assen worden aangevoerd. Worden deze de twee eerste dagen afgeladen en rekt men dat gemiddeld alles $7\frac{1}{2}$ KM. verder per voertuig wordt gebracht, dan zijn — een tweespan 1 ton transporteerende en 2 ritten daags doende — 25 span per front, alzoo in het geheel 400 span noodig. Dit is geen overdreven cijfer, *improvisatie is hier mogelijk*, maar blijft — gelijk WAGNER er bijvoegt — *altijd een hulpmiddel*. De sterkte van den gordel laat vooral te wenschen over wat de dekking der lichte pantsers, de weinige onderkomens en den vluchtigen bouw der traditorbatterijen betreft.

Toch zij hier bijgevoegd dat, naast de 1553 ton aan materialen, de eigenlijke pantsers met 1200 schoten nog ter plaatse moeten komen. In 10 spoortreinen aangevoerd, vertegenwoordigen deze een gewicht van 5000 ton, d. i. meer dan driemaal het voorgaande.

Een langere duur van aanleg is hiervan het natuurlijk gevolg; terwijl 1000 arbeiders in 7 dagen de stelling improviseren, zullen de 6600 ton aan pantsers en materialen in de eerste 6 dagen moeten worden aangevoerd,

hetgeen de beschikking over een voerwezen van 550 wagens met tweespan vordert. Een cijfer dat *zeer groot* is. Daarom zal 7 *dagen* gerust als *minimum* kunnen worden gesteld voor eene improvisatie.

Nemen wij nu den bouw met gebruikmaking van beton (type C). Deze vordert 6000 dagwerk of 4 dagen van 1500 man per front. Maar de betonarbeid kan eerst beginnen als de lichte pantsers en het Wellblech gesteld zijn. Per front is de betonarbeid 930 dagwerk; voor de P. K. en onderkomens is deze arbeid bij voorhanden grondstof in één dag te volbrengen, voor de P. H. gaan er altijd *vier* dagen meê heen. Zijn dus de P. K. en P. H. met de onderkomens op den 6den dag ter plaatse, dan zou alles in 10 dagen zijn afgeloopen, *als de grondstoffen aanwezig waren*.

Doch dit is onmogelijk. Voor de 48 KM. of 16 fronten is 51.110 ton grondstof voor beton noodig, waaronder 30.000 vaten cement. Naast de 5000 ton lichte pantsers zijn nog te voegen 2757 ton aan gewoon materieel. (Door de ijzeren kistingen, het dubbele aantal onderkomens en de verlenging, die deze laatsten in verband met het talud voor de hoogere dekking ondergaan, is dit laatste cijfer zooveel hoger dan bij type A.)

Het aantal spoortreinen van 100 assen bereikt nu resp. de getallen van 108, 10 en 6, alzoo 124. Het overbrengen van het betonmateriaal uit 108 spoortreinen kan nu niet met voertuigen geschieden, de veldbaan wordt dus aangelegd, hetgeen 14 dagen duurt; hierbij komen nog 5 dagen voor het transport en 2 dagen na verloop van welke alles kan zijn afgeloopen.

De gordelvesting, buiten de enceinte, volgens het type C eischt zodoende een *minimum* tijd van 3 *weken* voor haren aanleg.

Na deze dorre cijfers eene oppervlakkige toepassing in verband met onze toestanden. Wij kiezen daartoe de noordelijke vleugeluitbreiding der Amsterdamsche Stelling naar zee. Naast de richting Veldhuis-IJmuiden werd — wellicht te recht — die van Veldhuis-Wijk aan Zee voorgesteld. Deze laatste nader beschouwende, is de lengte ruim 7 KM. tot aan het lage terrein gerekend. In het duinterrein komen de werken dichter bij elkaar, *minstens* vordert deze uitbreiding dus *drie* fronten van WAGNER. Zich tot een minimum van werkrachten en materialen willende beperken, wordt — bij de volgende berekening — deze grondslag aangenomen, hoewel ontegenzeggelijk in dit geval fronten van 2 KM. met *een* tusschenwerk of van 3 KM. met *twee* tusschenwerken te verkiezen waren.

Als zuiver aardwerk (type A) geprojecteerd, is de arbeid 14.000 dagwerk groot en dus door 1000 man in 14 dagen te verrichten. Dit aantal arbeiders is *zeer groot*, daar in oorlogstijd op zooveel andere plaatsen gewerkt moet worden, alle opruimingen nog moeten geschieden, alsook de artillerielinie van verdediging en de gemeenschapsmiddelen binnen de stelling nog gemaakt dienen te worden. Die arbeiders worden gelogeerd te Beverwijk, Wijk aan

Zee, IJmuiden en Heemskerk, voor hunne voeding op het werk wordt zorg gedragen. Alle voorbereidende werkzaamheden, als traceren, enz., hebben vooraf plaats gehad. De materialen worden van den eersten dag af aangevoerd aan het station en den haven te Beverwijk, voorts van den tramweg naar Wijk aan Zee gebruik gemaakt en deze door stoomkracht bereiden met aangevoerd rollend materieel, dat geen aanleiding tot vertraging kan geven. Van het station af en van een drietal plaatsen aan den tramweg worden, van den eersten dag af, banen met draagbaar spoor gelegd met verdere vertakkingen naar de bouwplaatsen.

De materialen voor den noordelijken vleugel bedragen volgens WAGNER:

a. 30 P. K. en 12 P. H. met 1200 schoten wegende. . . 900 ton.

b. De verdere gebruikelijke materialen als:

450 plaatijzeren bekleding der geschutstanden M ² .	à	20 KG.	=	9000 KG.
54 hout voor grondbalken M ³ .			»	600 » = 32.400 »
246 Wellblech M ¹ .			»	200 » = 49.200 »
291 gevelwanden.			»	70 » = 20.370 »
93 blindeeringschermen			»	110 » = 10.230 »
29100 zandzakken.			»	0.25 » = 7275 »
8118 palen der hindernis.			»	10 » = 81.180 »
162 ijzerdraad in KM., dik 5 Mm.			»	160 » = 25.920 »
324 » » » » 2 »			»	25 » = 8100 »
1500 spiralen.			»	1 » = 1500 »
216 ijzeren haken.			»	3 » = 648 »
1800 fascine M ¹ .			»	20 » = 36.000 »
7500 » palen.			»	1 » = 7500 »
				totaal. . . . 289.323 KG.

of 290 ton.

Het geheele transport bestaat alzoo ongeveer uit 1200 ton. Werd van spandiensten gebruik gemaakt, dan zou elk voertuig van de ontlaadplaatsen af 2 ritten daags maken van gemiddeld 8 KM. voor heen en terug, door de moeilijkheden in de duinen is dit aantal niet hooger te stellen. Zulks zoude de eerste 10 dagen 60 tweespannen daags vorderen, die wellicht niet beschikbaar zullen zijn. Om de bezwaren in het duinterrein verkiezen wij het draagbaar spoor, *zonder* dat — met inbegrip van den aanleg — het vervoer *sneller* gaat. Aannemende dus dat wij het vervoer per draagbaar spoor niet overschatten, zoo vordert de vleugeluitbreiding, die — gelijk WAGNER zelf erkent — meer van vluchtigen dan van tijdelijken aard is, *minstens* 14 dagen, als alle bijkomende omstandigheden gunstig verlopen.

Vergelijken wij hiermede een krachtiger tijdelijken bouw, alzoo bij gebruik van beton.

Het dagwerk is dan per front van 3 KM. 6000, in het geheel 18.000 waarvan bijna 3000 voor betonwerk.

Met 1000 arbeiders (een maximum) gaan hiermede 3 weken heen zonder rustdagen, zijnde dit aantal iets verhoogd in verband met de vele werkzaamheden voor laden en lossen van de talrijke materialen.

De te vervoeren massa bedraagt:

a. 30 P. K. en 12 P. H. met 1200 schoten	900 ton;
b. De verdere gebruikelijke materialen, die, bij het voorgaande geval vergeleken, vermeerderd worden met:	
30 ijzeren kasten voor de beton der P. K. à 1300 KG. =	39.000 KG.
12 » » » » » » P. H. » 1725 » =	20.700 »
101 M ³ . hout . . . . . » 600 » =	60.600 »
321 M ¹ . Wellblech. . . . . » 200 » =	64.200 »
474 gevelwanden. . . . . » 70 » =	33.180 »
35520 zandzakken. . . . . » 0,25 » =	8880 »
	226.560 KG.

en verminderd met:

de plaatijzeren bekleeding der geschutstanden	9000 KG.,
alzo 218 ton meer of in het geheel.	508 ton;
c. de grondstoffen voor de betonbereiding zijnde.	9600 » ,
waaronder 5625 vaten cement van 180 KG.	

Tegenover 1200 ton bij het vluchtige type, heeft men nu ruim 11.000 ton in 23 spoortreinen of ook gedeeltelijk te water aan te voeren. De invloed van de beton op het vervoer is waarlijk duidelijk genoeg, ruim 8 maal meer dan die van de pantsers en het gewone materieel te zamen.

Is het lossen te Beverwijk doenlijk, dan zou het verdere vervoer gedurende 18 dagen, ruim 600 ton dagelijks eischen, waarvoor 300 wagens met tweespan noodig zouden zijn. Het zal nog de vraag wezen of zelfs het draagbaar spoor daarin kan voorzien.

Gesteld dat dit zoo ware, dan heeft men na 3 weken eene stelling die — terwijl door militairen in de opruiming, den batterijbouw, enz., is voorzien — zeker weerstandsvermogen heeft, maar toch bij eene semi-permanente verre achterstaat.

Ook de beton is dan nog *verre* van verhard.

Men kan dien betonbouw nog uitbreiden door de dekking van 0.7 M. te vermeerderen tot 2 M., hetzij in de belangrijkste dan wel in alle werken.

Die verzwareing bedraagt per M. onderkomen, 6.2 M³. beton, waarvoor o. a. noodig zijn 10 vaten cement. De lengte van het logies, dat voor verzwaarde dekking vatbaar is, bedraagt in hoofd- en tusschenwerk respectievelijk 72 en 38 M. In de traditorbatterij kan zulks niet gebeuren daar men zodoende het vrije uitzicht der vuurmonden zou hinderen.

De zwaardere dekking eischt voor een hoofdwerk 447 M³. beton, waaronder 720 vaten cement; het gewicht der grondstoffen is 1250 ton, voor de uitvoering is 360 dagwerk noodig. Voor het tusschenwerk bedragen deze cijfers ruim de helft.

Alleen de drie hoofdwerken eene verzwaarde dekking gevende, stijgt de arbeid slechts weinig, met inbegrip van laden en lossen 1200 dagwerk op de 21.000. *Daarentegen* stijgt de te vervoeren massa des te *meer*: 15.000 ton tegen 11.000, en zal deze laatste omstandigheid den tijd van aanleg van 21 op 28 dagen brengen.

En dan hebben de onderkomens wel is waar eene volledige bovendedkking, maar zijn hunne wanden tegen het *onderschieten* niet gevrijwaard.

Aan een permanent geraamte met aanvulling van tijdelijke werken, zooals vroeger door ons ontwikkeld werd, geven wij dan ook voor de vleugeluitbreidingen *verreweg* de voorkeur. WAGNER's beschouwingen en berekeningen bevestigen ons in die opvatting en leiden ons tot een *nieuwen* stelregel: *in die plaatsen, waarheen het vervoer het moeilijkst is, bij voorkeur het eerst in vredetijd den betonbouw af te werken*, vooropgesteld natuurlijk dat hare beteekenis daartoe aanleiding geeft.

Een behoorlijk uitgerust pantserpark is verder ook voor onze toestanden, slechts een eisch des tijds; de vraag hoe bijv. plotseling aan de genoemde 5625 vaten cement te komen, blijft eene *netelige*, daar zij niet in ééne stelling, doch ook in zooveel andere zal worden gedaan. Door het hevige vermogen der moderne aanvalsmiddelen, heeft de tijdelijke bevestiging naar andere hulpmiddelen moeten omzien en die in de lichte pantsers en de betonconstructie gevonden; beide zijn *zeer kostbaar*, maar de eerste eigenen zich beter dan de laatste voor provisorische werken. Men neme dit wel in acht.

Met dat al hopen wij, door deze oppervlakkige toepassing van WAGNER's denkbeelden voor onze toestanden, aangetoond te hebben het nut dat daaruit te trekken is. Te meer is dit van beteekenis daar waar het geldt de beschouwingen en koele berekeningen, wars van effect-bejag van iemand van vertrouwen en beproefde ervaring.

Zonder aan vestingimprovisatiën te denken, heeft men in ons land na te gaan tot hoeverre de voorbereiding van tijdelijken bouw zich zal moeten uitstrekken en wat het krachtigste hulpmiddel daarvoor is.

Het antwoord op deze laatste vraag — men moge het zoolang mogelijk uitstellen — zal luiden: *toepassing der lichte pantserfortificatie*.

Sinds *vier* jaren hebben wij veel kunnen leeren. Jammer maar dat de drachtijd van vooroordeelen zooveel langer dan 4 jaren duurt. Daarom geen vooroordeelen gehandhaafd, maar *verkeerde toepassingen* gebrandmerkt. En dit niet met phrases, maar door berekeningen op ervaring berustende, gelijk WAGNER gedaan heeft.

Billijk is het ten slotte de uitvoerbaarheid van WAGNER's stelsel te vergelijken met dat van BUINIZKI en MEIJER. 't Is de kroon op zijn arbeid.

Dit onderzoek geldt achtereenvolgens: het grondverzet, de materialen, het

vervoer en de werkrachten; eerst bij betonconstructie, daarna bij zuiver geïmproviseerden bouw.

Bij betonconstructie is per front van 3 KM. het *grondverzet* 10.300 M³. tegen 157.500 bij BUINIZKI en 123.500 bij MEIJER. Bij één fort van *B* is dit dus bijna zoo groot als voor den *geheelen* gordel van *W.*, welke laatste $\frac{1}{2}$ van het grondwerk bij *M.* vordert, afgezien nog dat diens werken niet voltooid kunnen worden alvorens alle onderkomens gesteld zijn. Het beginsel van spoedige *gevechtvaardigheid* is dus glansrijk opgelost.

Wat de *materialen* betreft, zoo kan de verhouding van den betonarbeid uit de hoeveelheden cement worden afgeleid. In duizendtallen uitgedrukt, zijn noodig bij *B.* 435, bij *M.* 596 en bij *W.* 30 vaten. En dan nog komen er bij *M.* 27 millioen steenen bij. Het ijzerwerk van *M.* bedraagt $9\frac{1}{2}$ millioen KG. tegen ruim 1 millioen bij *W.*, het hout 8000 M³. bij *B.* tegen 856 M³. bij *W.*

Voor het *vervoer* heeft *B.* 1600 spoortreinen van 100 assen met 66 vervoer-dagen noodig, *M.* 2364 met 100 dagen, *W.* 124 met 6 dagen. De lengte van de veldbaan bedraagt 110 KM. bij *B.* en *W.*, 200 bij *M.*

Aan *werkrachten* vordert een front van 3 KM. bij *B.* 88.000, bij *M.* 62.000 en bij *W.* 6000 dagwerk. Den tijd van aanleg op 4 maanden stellende, werkt *B.* met 1000 man en 400 lossers, *M.* met 700 en 600. Hunne gordels vorderen dus 22.000 en 21.000 burgerarbeiders.

W. kan per front met 6000 dagwerk volstaan en heeft op de 5 vervoer-dagen nog 400 lossers noodig. In 21 *dagen* beschikt hij in het geheel slechts over 600 arbeiders. Voor den gordel is dit 10.000 man met 240 tweespans voertuigen.

Deze cijfers spreken voor zichzelf.

En nu de *improvisatie* van WAGNER. Bij die van MEIJER vergeleken, is het *grondverzet* ruim $\frac{1}{5}$, het *gewicht aan ijzerwerk* ruim $\frac{1}{3}$, aan *bewerkt hout* $\frac{1}{5}$, aan *draadhindernis* $\frac{1}{23}$.

Wat het *vervoer* betreft, zoo staan de vereischte 70 spoortreinen bij *M.*, tegenover 16 bij *W.* Wil men in 5 dagen gereed zijn, zooals *M.* opgeeft, dan heeft hij verder 3400 wagens met 4800 paarden noodig, tegen 710 wagens met tweespan bij *W.*

Aan *werkrachten* gedurende 5 dagen, komt *M.* tot 64.000 man, *W.* tot 17.000; toch is dit aantal te groot, daar geen korter duur is aan te nemen dan 14 dagen als wanneer, na eene week voorbereiding, de improvisatie na de 7 volgende dagen afloopt. De werkrachten dalen dan tot respectievelijk 46.000 en 12.000.

Ook hier blijkt het groote verschil dat tusschen beider voorstellen bestaat.

5. *Besluit.*

In verband met de Amsterdamsche toestanden, maakten wij reeds gevolgtrekkingen in de vorige bladzijden, conclusiën trouwens in de »Vleugeluit-

breiding naar zee" ook gemaakt, hoewel toen meer op den semi-permanenten aanleg berustende.

Wij willen WAGNER nu nog volgen daar, waar hij in zijne beschouwingen de zoo afwijkende verhoudingen bij de groote mogendheden op het oog heeft.

Had de ondervinding reeds geleerd hoe moeielijk improvisatie op groote schaal was in tijden dat de uitwerking der artillerie zooveel bij tegenwoordig achterstond, de bezwaren vermeerderden door het *snelle verloop* der oorlogen van de latere tijden. Zoo liet men — niettegenstaande eene voorbeeldige voorbereiding — de bevestiging van Mannheim in 1870 varen.

De hoogere mate van weerstand, aan de dekkingen gesteld, heeft de bezwaren nu nog grooter gemaakt.

Zoo had men om die redenen kunnen verwachten dat eene strooming zich openbaarde, die — al ware zij lichtvaardig — niet meer op provisorischen bouw wilde rekenen. Maar het omgekeerde gebeurde, de improvisatie trad juist op den voorgrond, door dilettanten geleid. *Werkelijke* eischen werden echter niet gesteld, evenmin de *invloed bepaald* die de voorbereiding in vrede kon geven.

Daarop komt alles aan! En dan nog zal men bij improvisatie beperking in acht nemen, zoowel wat de uitbreiding der stelling als het weerstandsvermogen betreft. Staan weinige weken ter beschikking, zoo doe men afstand van gordelaanleg boven de 30 KM. lengte, de verschillende behoeften worden anders te groot. Evenmin zoeke men naar dekking, bestand tegen de *zwaarste* kalibers; slechts voor enkele werken ga men daartoe over. Overigens kan men dekking vinden tegen 15 cM. granaten of alleen tegen veldgeschut; die drie verschillende graden van weerstand passe men dus op oordeelkundige wijze toe, ter plaatse waar hunne aanwending er aanleiding voor geeft, daarbij rekening houdende met den beschikbaren betonvoorraad.

Al blijft het tijdig beschikbaar hebben van cement, in voldoende hoeveelheid, eene moeielijke zaak, zoo is beton toch van *groot belang* voor de ommanteling van de geschutstanden en voor de dekking der onderkomens. *Onmisbaar* is in dit laatste geval de aanwending van Wellblech, anders toch zouden bij den bouw der gewelven, houten stellingen noodig zijn, die men eerst na 4 weken kan verwijderen. Nu daarentegen worden de onderkomens dadelijk betrokken, het Wellblech vervangt die formeelen, geeft dadelijk dekking tegen veldgeschut, kan zonder bederf in voorraad worden opgelegd en is gemakkelijk te vervoeren. Maar dan moeten ook, naast het gewone Wellblech, de *gevelwanden* en *blindeeringschermen* aangemaakt zijn.

Voor alles, zijn natuurlijk lichte pantsers noodig in de uitrusting. *Zeer* af te keuren zou het wezen om aan het geschut, dat voor de stormvrijheid, de bestrijking der intervallen en de zelfverdediging van het fort bestemd is, eene *open* opstelling te geven, waardoor reeds veldartillerie het tot zwijgen brengt.

Men verlieze daarbij niet uit het oog dat de noodzakelijkheid, zich met lichte pantsers te vergenoegen, die niet bestand zijn tegen voltreffers van *zwaar* belegeringgeschut, het onvermijdelijk gevolg is van den tijdelijken bouw, die zware pantserkoepels, evenals volkomen veilige onderkomens, uitsluit.

Improvisatie blijft een hulpmiddel, lichte pantsers vormen het meest geschikte element daarvoor, op betondekkingen kan niet altijd worden gerekend.

De noodzakelijkheid om de materialen in vreedestijd op te leggen, volgt uit den aard der zaak.

Voor het improviseeren eener gordelvesting van grooten omvang rekent WAGNER op:

1°. Een pantserpark van 80 P. H. en 240 P. K. (bij voorkeur 40 van 7.5 cM. uitneembaar, 80 van 5.7 cM. hefkoepel en 120 lichte van 5.7 cM.), voorzien van 1200 schoten.

2°. IJzeren betonkasten voor de geschutstanden.

3°. 6000 M². Wellblech met 7000 gevelwanden, 1600 blindeeringschermen, 26.000 M². onderliggers (bij voorkeur van ijzer).

4°. 100.000 palen, 2100 KM. ijzerdraad van 5 mM. en 4200 KM. van 2 mM. voor de hindernissen.

Oplegging van cement in voorraad (de behoefte is 48.000 vaten) zou zeer gewenscht wezen als dit mogelijk blijkt en dan plaats hebbe in magazijnen, evenals zulks met het buskruit geschiedt. Voor het fijnmaken van steenslag of puinstukken valt op aanschaffing van stampmachines te rekenen.

De uitrusting aan gereedschappen worde uitgebreid tot die voor het timmerwerk en de opruimingen bestemd. Naar een gematigden maatstaf, waarbij 14 dagen voor eigenlijken aanleg en verder 7 dagen voor verderen betonbouw bestemd zijn, is er — voor een gordel van 48 KM. — gereedschap noodig voor 16.000 man.

Daar de gebruikelijke materialen in de 3 eerste dagen vervoerd moeten zijn, alvorens de grondstoffen voor de beton worden aangebracht, dient over een talrijk voerwezen van 500 wagens met tweespan te worden beschikt. Verder over eene veldbaan van 110 KM. met 36 locomotieven en 900 dubbele wagens.

Wat de werkkrachten betreft, zoo worde de organisatie van arbeiderbataljons, een per legerkorps, in ernstige overweging genomen. Aan elk bataljon, dat uit grondwerkers en landbouwers met deskundig kader bestaat en ingenieurs, aannemers of architecten als officieren heeft, zijn 1 à 2 compagnieën handwerkslieden toe te voegen.

Niet te berekenen storing daargelaten, zal in de *toekomst*, zelfs als maar 2 of 3 weken beschikbaar zijn, het mislukken van eene vestingimprovisatie op groote schaal, *aan onvoldoende voorzorg* moeten worden toegeschreven.

Had men in 1866 te Dresden over lichte pantsers en Wellblech beschikt alsmede over arbeiderbataljons, dan ware, in plaats van 6 weken voor de werken op den linkeroever, in 3 weken de bevestiging op de beide oevers gereed gekomen. Evenzoo ware dan in 1870 de versterking van Mannheim tot stand gebracht. Ook Florisdorf had ééne maand nadat het bevel tot uitvoering gegeven was, dus bij de oorlogsverklaring, in hoofdzaak gereed kunnen wezen.

Te betreuren is het dat deze gewichtige belangen niet beter behartigd worden; terwijl reeds allerlei organisatiën voor het artillerie-belegeringpark hadden gegolden, was in 1870 het Duitsche geniepark nog niet georganiseerd. Maar naast deze beide belegeringparken is er ook noodig een *bevestigingspark*, uit lichte pantsers, Wellblech, enz., bestaande, waartoe verder behooren georganiseerde arbeiderbataljons en een uitgebreid voerwezen.

Die mogendheid, welke voor deze formatie maatregelen neemt, zal in de toekomst in het voordeel zijn (1).

Aan het einde onzer taak gekomen, zij een woord van dank gebracht aan den begaafden Schrijver voor zijn standaardwerk.

Moge de doorwrochte behandeling van het gewichtige onderwerp, dat hij uit een modern oogpunt bezag, de groote mogendheden meer in het bijzonder aangaan; ook in ons land kan men er door geschikte toepassing *veel* uit leeren.

Wij vertrouwen dan ook dat het overzicht, hier gegeven, daartoe eene aansporing zal wezen.

J. C. SWAVING.

(1) Reeds voor 5 jaren kocht Duitschland 200 lichte pantsers.

De wet op de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der officieren van de landmacht.

Het is een niet te loochenen feit dat de bevordering, vooral die tot den rang van kapitein, slechts langzaam voortschrijdt; in den regel toch blijven de luitenants 18 tot 20 jaren in dien rang en velen worden eerst op gevorderden leeftijd — 40 tot 44 jaar — tot kapitein bevorderd. Wanneer men den ouderdom van de officieren in de verschillende rangen met elkander vergelijkt, dan ontwaart men, dat de luitenant-kolonels, de majoors en een groot aantal kapiteins nagenoeg denzelfden leeftijd bereikt hebben. Het gevolg hiervan is, dat deze, voor den hoogereren rang misschien zeer geschikte kapiteins, nimmer dien hoogereren rang zullen kunnen bereiken, daar zij in den regel te oud zullen zijn, alvorens daarvoor in aanmerking te komen; zij worden dus voor dien hoogereren rang gepasseerd en blijven verder doordienen tot zij den wettelijken leeftijd — 55 jaar — hebben bereikt, waarop zij gepensionneerd worden en wel met verminderd pensioen, omdat zij de vereischte *veertig* jaren dienst missen en de gebreken, waarvoor zij afgekeurd worden — want in den regel laat de belanghebbende zich afkeuren —, niet zijn ontstaan *in* en *door* den dienst, ten minste zoo oordeelt de pensioenraad, somtijds tegen het advies in van de hoogste militaire geneeskundige autoriteit en alleen op het advies van een burger-geneesheer, die van den militairen dienst niets afweet en onbekend is met de dienstoorzaken, die deze gebreken kunnen doen ontstaan. Het gevolg hiervan is dat men aan den dienst officieren onttrekt, die in sedentaire betrekkingen nog zeer goede diensten zouden kunnen bewijzen en wat erger is, hun de gelegenheid ontnemt om hun volle pensioenbedrag te verdienen.

Het zal wel niet gezegd behoeven te worden, dat men van die, voor den hoogereren rang gepasseerde kapiteins, niet denzelfden dienstijver kan en mag verwachten, als van hen die nog eene toekomst hebben, want bij genen is het feu sacré gebluscht, daar de kans op bevordering voor hen verkeken is en zij zeker zijn dat zij, eenmaal den wettelijken leeftijd bereikt hebbende, op pensioen gesteld zullen worden.

Hierin nu dient verandering te komen, en deze verandering kan alleen geschieden door eene grondige herziening van de wet op de bevordering, enz., van de officieren der landmacht.

Er zijn waarschijnlijk nog velen in den lande, die zich het tijdperk van 1840—51 zullen herinneren; een tijdperk van schrik en vreeze voor den officier die den vijftigjarigen leeftijd naderde, want onherroepelijk werd ieder kapitein of luitenant, zoodra hij dien leeftijd bereikt had, gepensionneerd, en wel met een pensioen, dat even voldoende was om in dien tijd er het leven bij te behouden, doch dat in den tegenwoordigen tijd daartoe zeer zeker onvoldoende zou zijn. Op 1 Juli j. waren er nog twee gepensionneerde luitenants uit dien tijd met een pensioen van 175 gulden. Het was toen alles willekeur, zonder eenige wettelijke regeling; men hing eenvoudig af van het bon plaisir van een Minister, voor 1848 zelfs van een commissaris-generaal. Ook bij de bevordering heerschte willekeur en nooit was men zeker op zijn tijd volgens ouderdom in rang bevorderd te zullen worden.

Toen dus in 1851 de Minister VAN SPENGLER het leger eene wet gaf, waarbij de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der officieren van de landmacht naar een vast stelsel geregeld werd, gevolgd door eene wet tot regeling der pensioenen, ook van die van het mindere personeel, ging er in het leger eene algemeene zucht van verlichting op. Nu toch was alles wettelijk geregeld en behoefde men niet meer te vreezen, elk oogenblik met een minimum pensioen aan den dijk gezet te zullen worden.

Evenwel ook deze wet laat willekeur toe, bijv. het pensionneeren — *niet op eigen verzoek* — op meer dan eenen leeftijd, het willekeurig bepalen van een leeftijd, waarop men niet meer voor bevordering in aanmerking komt, en vooral de verandering die wijlen de Minister van Oorlog DE ROO VAN ALDERWERELT er in gebracht heeft, namelijk dat de gebreken, waarvoor men afgekeurd wordt, per sé *in* en *door* den dienst ontstaan moeten zijn, enz., enz.

Wij zullen in korte trekken hieronder aangeven welke wijzigingen ons inziens in de eerste plaats in aanmerking dienen te komen en beginnen daarbij met de regeling op de bevordering.

1°. Allereerst dient wettelijk geregeld te worden op welken leeftijd (1), voor elken rang afzonderlijk, de officier niet meer voor bevordering in aanmerking komt; thans is men steeds aan de idées daaromtrent van elken nieuwen Minister onderworpen, want iedere nieuwe titularis kan naar zijne meening dien ouderdom bepalen en de officieren zijn er de dupe van; wanneer zulk eene bepaling echter in de wet is opgenomen, weet een ieder waaraan hij zich te houden heeft, hij weet dat, bij het bereiken van den bepaalden leeftijd, de wet voor hem de bevordering sluit, en dat hij daarbij

(1) De leeftijd herskend op het oogenblik dat de vacature ontstaan is.

met allen gelijk staat, en hij zal er zich te gemakkelijker in voegen, wetende dat de wet het beveelt.

2°. Om voor bevordering in aanmerking te komen, moet ieder officier, evenals zulks ook nu in de wet is opgenomen, een bepaald aantal jaren in den rang, dien hij bekleedt, gediend hebben — bijv. als luitenant 8, als kapitein 4 en in de overige rangen 2 jaren — doch met de bepaling dat hij daarvan ten minste de helft bij een troepenkorps in werkelijken dienst is geweest, voor zoover namelijk zijn dienstvak daartoe aanleiding geeft. Door deze bepaling zou de quaestie van de bevordering voor de leden van de beide Kamers der Staten-Generaal en van de Adjudanten van Hare Majesteit de Koningin opgelost zijn, terwijl men tevens verzekerd zou zijn, dat ieder, die voor bevordering in aanmerking komt, eenige jaren in zijnen rang met de practijk kennis heeft gemaakt; de practijk heeft toch ook hare rechten en wil onderhouden worden. De officieren van den generalen staf moesten evenzeer aan dien maatregel onderworpen worden.

Geen hogere rangen zouden aan officieren in werkelijken dienst gegeven mogen worden, dan diegene, die in eene wet op de samenstelling van het leger voor de verschillende betrekkingen bepaald worden.

3°. De bevordering geschiedt voor elk wapen afzonderlijk, hierbij zouden de bereden- en de vesting-artillerie elk als een bijzonder wapen beschouwd moeten worden. De eischen toch, die tegenwoordig aan de artillerie-officieren gesteld worden, zijn zoovele, dat daardoor het een of het andere moet lijden. Ook het korps pontonniers zou van de artillerie gescheiden en aan de genie toegevoegd moeten worden, waarbij het meer eigenaardig te huis behoort. De officieren van den generalen staf worden bij hun dienstvak bevorderd; wanneer zij bij een der wapens worden overgeplaatst mag dit nimmer met bevordering geschieden.

De militaire paardenartsen 2de en 3de klasse zouden in hetzelfde voorrecht moeten deelen als de officieren van gezondheid en die van den pharmaceutischen dienst, namelijk het voorrecht om na tien of twaalf jaren dienst bevorderd te worden tot eerste klasse (kapitein); de 3de klasse dient te vervallen.

4°. In de wet zouden bepalingen moeten worden opgenomen, waardoor eene nieuwe categorie van officieren gecreëerd werd, namelijk officieren die niet gepensionneerd, doch ter beschikking gesteld worden, om die betrekkingen te bekleeden, welke wij hierachter in bijlage A hebben aangegeven.

Ter beschikking zouden moeten worden gesteld:

a. officieren, die, zooals wij sub 1. hebben gezegd, wegens hun leeftijd niet meer voor bevordering in aanmerking komen en *om die reden voor den hoogereren rang zijn voorbijgegaan*. Wanneer zij voor den hoogereren rang bij het actieve leger geschikt geoordeeld waren, worden zij in dien hoogereren rang ter beschikking gesteld.

b. officieren, die voor den hoogereren rang, wegens *ongeschiktheid* voor dien rang, zijn voorbijgegaan.

c. officieren, die door lichaamsgebreken of ziekelijke gesteldheid ongeschikt zijn om aan de verplichtingen van den actieven dienst te voldoen, doch wier lichaamsgebreken of ziekelijke gesteldheden niet van dien aard zijn, dat zij hen ongeschikt maken voor betrekkingen aan officieren ter beschikking op te dragen, hetzij al of niet op eigen verzoek.

d. op eigen verzoek: officieren met minstens dertig dienstjaren (1).

e. officieren, die, bij hunne benoeming tot officier, bestemd worden voor eene der betrekkingen aan officieren ter beschikking op te dragen. Het gebeurt toch meermalen dat verdienstelijke onderofficieren tot officier benoemd worden bij den plaatselijken staf, als magazijnmeester, enz. Wij zouden wenschen dit in de wet op te nemen, doch met de bepaling dat zij ter beschikking gesteld worden, terwijl het aantal betrekkingen, waarin zij geplaatst kunnen worden, uitgebreid moest worden, zooals wij dit in bijlage A hebben aangegeven. Officieren ter beschikking worden niet meer bevorderd.

Door deze regeling heeft men aanhoudend opschuiving; de bevordering wordt door natuurlijke middelen bevorderd — pensionneeren toch is slechts een palliatief — en zou geleidelijk haar gang gaan; gepasseerde officieren kwamen niet meer voor en door het inkomen van de ter beschikking gestelde officieren, bijv. op vier vijfden van het activiteitstractement te bepalen, berekend naar het hoogste bedrag der tractementen voor de officieren der infanterie vastgesteld, verzekert men aan officieren, die bij het leger niet meer voor bevordering in aanmerking komen, of wel eene sedentaire betrekking boven den dienst bij het actieve leger verkiezen, een beter lot en zulks zonder meerdere kosten voor 's Rijks schatkist, zooals hier achter zal blijken (Zie bijlage B).

De officieren ter beschikking blijven onderworpen aan de militaire rechtsmacht.

5°. Voor de mindere militairen zou ten naasten bij dezelfde regeling kunnen gelden. Ieder mindere wordt, na 25 of 30 jaren dienst (2), eene betrekking aangewezen, naar gelang van den graad dien hij bekleedt, bijv. in de magazijnen van wapening en nachtleger, bij de militaire bakkerijen en slachterijen, bij de magazijnen van levensmiddelen, als conducteur der artillerie, schrijver, administrateur van kleine ziekeninrichtingen en garnizoenskleedingmagazijnen, onderwijzer bij de schutterij, facteurs bij de korpsen, fortwachters, enz., enz.

Aan al deze betrekkingen moet, naar gelang van den graad dien de mindere bekleedt, onverschillig welke betrekking hem wordt opgedragen, eene vaste bezoldiging verbonden zijn, die evenwel hooger moet zijn, dan het hoogste pensioen, dat voor hem bereikbaar is.

(1) Deze officieren worden *niet* met een hooger rang ter beschikking gesteld.

(2) Wij gelooven dat een dienstdag van 25 jaren de uiterste grens zou moeten zijn, waarop een minder militair ter beschikking gesteld moet worden; in den regel toch zijn dan de fijne puntjes er af — hij is ten naasten bij versleten —, zij worden meestal geëmployeerd als facteurs, chef in de cantine, enz., en van hunne gewone dienstplichten vrijgesteld, ten koste van hunne kameraden, die zij soms bovendien beletten, den hoogsten graad in den onderofficiersstand — de bâton de maréchal — te bereiken.

Ter beschikking moet verder worden gesteld:

a. de mindere, die den leeftijd van vijftig jaren bereikt heeft, doch minstens twintig jaren dienst telt;

b. de mindere, minstens 18 jaren dienst tellende, die ter zake van ongeschiktheid tot de verdere waarneming van den actieven dienst uit den dienst moet worden ontslagen, doch wiens lichaamsgebreken en ziekelijke gesteldheden niet van dien aard zijn, dat zij hem ongeschikt maken voor de vervulling van eene betrekking hierboven bedoeld.

c. de mindere, die vijf en twintig dienstjaren telt.

De mindere militairen ter beschikking blijven aan het reglement van krijgsvucht en de militaire rechtspleging onderworpen.

De diensttijd, ter beschikking doorgebracht, wordt voor officieren en minderen als gewone diensttijd berekend.

6°. Het pensionneeren der *officieren*.

Worden onvoorwaardelijk op pensioen gesteld:

a. officieren, die den 64-jarigen leeftijd bereikt hebben, gepaard gaande met 40 jaren dienst.

b. officieren, die den 64-jarigen leeftijd bereikt hebben, ofschoon niet gepaard gaande met 40 jaren dienst.

c. al of niet op aanvraag van den belanghebbende, de officieren, die wegens verwonding of verminking in den strijd bekomen, of veroorzaakt door gevorderde diensten, of wegens ziels- of lichaamsgebreken, welke het gevolg zijn van omstandigheden, verrichtingen en vermoeienissen aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden, voor de verdere waarneming van elken militairen dienst — *diegenen aan officieren ter beschikking op te dragen daaronder begrepen* — ongeschikt zijn.

d. de officieren, die wegens verwonding of verminking, of wegens ziels- en lichaamsgebreken, ofschoon *niet* ontstaan of bekomen in den strijd, of door gevorderde diensten, enz., maar ook niet het gevolg van eigen moedwillige handelingen of van ongeregeld gedrag, onder hetzelfde voorbehoud als bij *c* voor den dienst ongeschikt zijn.

e. op eigen verzoek wegens 15 of meer jaren dienst, waarvan minstens acht jaren als officier. Volgens onze zienswijze moet ieder officier na minstens vijftien jaren dienst, waarvan acht als officier, recht hebben op een minimum pensioen, dat progressief van tien tot tien jaren, met eene zekere som per jaar verhoogd wordt; bijv. een luitenant (1) heeft na *vijftien* jaren dienst *recht* op een pensioen van 300 gulden; voor elk dienstjaar meer der volgende tien jaren 25 gulden, de daarop volgende tien jaar voor elk dienstjaar meer 30 gulden en van 35 tot 40 dienstjaren voor elk jaar 40 gulden, zoodat het pensioen na *veertig* jaren dienst 1000 gulden bedraagt, terwijl voor elk jaar boven de *veertig* het pensioen met een veertigste van het volle pensioenbedrag voor

(1) Wij onderstellen één luitenant-rang.

veertig jaren dienst verhoogd wordt. Op dezelfde wijze heeft de regeling der pensioenen voor de overige rangen plaats (Zie bijlage C).

Het verhoogen van den leeftijd, waarop het volle pensioenbedrag wordt toegekend, kan geen bezwaar opleveren, daar den officier de vrijheid gegeven is, om na minstens 15 jaren dienst, elk oogenblik den dienst met pensioen te verlaten. Dit moet echter niet te aantrekkelijk gemaakt worden en daarom dient een minimum pensioen bepaald te worden, dat met elk jaar progressief vermeerdert; bovendien wordt ieder officier, door het ter beschikking stellen, in de gelegenheid gesteld het hoogste pensioenbedrag deelachtig te worden.

Het volle pensioenbedrag, met *c. q.* de verhooging voor meer dan veertig jaren dienst, wordt toegekend aan den officier bedoeld hierboven bij *a*; ook aan die, bedoeld bij *c*, wordt het volle bedrag toegekend onverschillig het aantal dienstjaren, mits voor elke betrekking geheel ongeschikt zijnde. Is dit niet het geval, kan hij nog diensten verrichten in eene sedentaire betrekking, dan wordt hij ter beschikking gesteld; het heeft geen reden hem alsdan te pensionneeren.

Wanneer de officier om reden in *d* vermeld op pensioen gesteld moet worden, wordt het bedrag daarvan berekend naar het aantal dienstjaren; bij minder dan 30 dienstjaren wordt het pensioen, voor 30 jaren bepaald, toegekend, maar tijdelijk en niet langer dan voor vijf jaren; na afloop van den termijn, waarvoor hij op pensioen is gesteld, wordt hij opnieuw geneeskundig onderzocht en, wordt hij dan weder ongeschikt bevonden voor elken dienst, dan wordt de officier voorgoed gepensionneerd met een pensioen voor 30 jaren vastgesteld.

Voor hen, die om redenen als in *b* en *e* bedoeld worden gepensionneerd, wordt het bedrag van het pensioen bepaald naar het aantal dienstjaren zooals in bijlage C is aangegeven.

Voor ieder jaar verblijf in de overzeesche bezittingen wordt het pensioen met 75 gulden verhoogd. Het dubbel dier jaren komt niet in aanmerking voor de verhooging voor meer dan veertig jaren dienst.

Op deze wijze het pensioen voor den officier regelende, gelooven wij dat elke willekeurige handeling uitgesloten is, de officier weet waarop hij recht heeft en geen pensioenraad of wie ook, kan daaraan eene andere uitlegging geven; in eene wet, die op deze beginselen gegrond is, moet alles duidelijk omschreven worden, zoodat geen tweeërlei uitlegging mogelijk is.

7°. Voor de mindere militairen moet de regeling ten naasten bij op dezelfde grondslagen berusten.

De redenen, waarom pensioen wordt verleend, moeten de volgende zijn:

- a.* 60-jarigen leeftijd met 30 jaren dienst;
- b.* 60-jarigen leeftijd ofschoon niet gepaard gaande met 30 jaren dienst.

Deze beide punten behoeven geene toelichting; het pensionneeren wordt imperatief op 60-jarigen leeftijd voorgeschreven, onverschillig het aantal dienstjaren.

c. verwonding of verminking in den strijd bekomen, of veroorzaakt door gevorderde of bevolen diensten, alsook ziels- of lichaamsgebreken, welke het gevolg zijn van omstandigheden, verrichtingen of vermoeienissen, aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden, voor zoover zij den militair voor elken dienst, *die aan militairen ter beschikking op te dragen daaronder begrepen*, geheel ongeschikt maken; is dit laatste niet het geval, dan wordt hem eene sedentaire betrekking opgedragen.

d. om dezelfde redenen, niet ontstaan *door den dienst*, evenmin door eigen schuld, of als gevolg van moedwillige handelingen, of van ongeregeld gedrag; evenwel onder hetzelfde voorbehoud als bij c. en minstens 24 jaren dienst tellende.

e. na twaalf of meer dienstjaren.

Het is billijk dat in het levensonderhoud van een militair, die zijn leven gewaagd heeft voor het vaderland en in den strijd verwond of verminkt is, waardoor hij ongeschikt voor den militairen dienst is geworden, of door bevolen of gevorderde diensten in dien toestand geraakt is, door het Rijk op voldoende wijze wordt voorzien. Om die reden moet aan zulke militairen het volle pensioenbedrag voor dertig jaren dienst worden toegekend, al mocht het aantal dienstjaren ook minder zijn; doch even billijk is het, dat aan een minder militair, die in het geval, bij d omschreven, verkeert, een zekere geldelijke steun worde gegeven. In dit geval wordt het pensioen berekend naar het aantal dienstjaren; heeft hij minder dan 24 jaren dienst, dan wordt hij tijdelijk gepensionneerd met een pensioen voor 24 jaren dienst vastgesteld en verder gehandeld zooals voor de officieren in dit geval is aangegeven.

Ook den minderen militair moet, na een zeker aantal dienstjaren — bijv. 12 — recht gegeven worden op een minimum pensioen, dat voor ieder jaar meer dienst progressief met eene zekere som wordt verhoogd. Een soldaat moest bijv. na twaalf jaren dienst recht hebben op een pensioen van 40 gulden; voor elk jaar meer tot achtien jaren 5 gulden, van achttien tot vier en twintig jaren, 10 gulden en verder tot dertig jaren 15 gulden per jaar verhooging, zoodat hij bij dertig jaren dienst een pensioen geniet van 220 gulden, dat nog voor elk dienstjaar meer dan dertig, met een zestigste van het volle pensioenbedrag verhoogd wordt, zoodat hij op zestigjarigen leeftijd een pensioen kan genieten van 264 gulden. Op dezelfde wijze heeft de regeling der pensioenen voor de overige graden plaats (zie bijlage D).

Voor verblijf in de overzeesche bezittingen wordt voor elk jaar het pensioen verhoogd: voor een onderofficier met *twintig* en voor de verdere minderen met *tien* gulden.

Evenals bij de officieren komt het dubbel dier jaren niet in aanmerking voor de verhooging voor meer dan dertig jaren dienst.

Wij hebben in het bovenstaande in korte trekken de hoofdbeginselen — belooning naar het aantal dienstjaren en alleen naar ouderdom bij het eindpensioen — besproken, waarop eene wet op de bevordering, enz., moet

berusten, en wij zijn overtuigd dat, wanneer deze beginselen in eene wet zijn opgenomen, het lot van elk militair behoorlijk en in ruimen zin is verzekerd. Alsdan kan het niet meer voorkomen, zooals nog kort geleden heeft plaats gehad, dat een mindere met ruim 18 jaren dienst, met eene kleine gratificatie aan den dijk gezet wordt, omdat hij geene 20 dienstjaren had, zooals de wet eischt. Alle diensten worden binnen zekere grenzen met pensioen beloond, ook die jaren, die men langer dient, dan het maximum aantal voor het verkrijgen van het volle pensioen bepaald. Ook de voor alle militaire diensten ongeschikten, welke ongeschiktheid niet veroorzaakt is door den dienst, wordt een pensioen toegekend, en de mindere militairen kunnen niet meer uit den dienst verwijderd worden met eene armzalige gratificatie omdat zij het vereischte aantal jaren dienst niet hebben, zooals wij dit met een voorbeeld hierboven hebben aangetoond. Ook de bevordering voor de officieren wordt zoo geregeld, dat ieder tot zijn recht komt en weet waaraan hij zich te houden heeft, en dit alles zonder meerdere kosten voor het Rijk en ten voordeele van officieren en minderen, daar iedereen het hoogste pensioenbedrag kan bereiken, terwijl de faculteit wordt gelaten, om, na resp. 15 en 12 jaren dienst, den militairen dienst met een pensioen, zij het dan ook klein, te kunnen verlaten.

Zulk eene wet zou, in verband met nog andere te nemen maatregelen, waarop wij misschien later nog zullen terugkomen, de vrijwillige dienstneming ten goede komen; door den man toch een toekomst te verzekeren, zou menig jongmensch genoopt worden, zich aan den militairen stand te wijden, verzekerd als hij is, na een niet te langen tijd, minstens met een klein pensioen den dienst te zullen kunnen verlaten, terwijl, wanneer hij buiten zijn schuld, ofschoon niet direct door den dienst, geheel ongeschikt voor den militairen dienst wordt verklaard, met een toereikend inkomen in zijn onderhoud wordt voorzien.

En hiermede willen wij eindigen, terwijl wij den wensch uiten, dat het den tegenwoordigen Minister van Oorlog (tot dusverre hebben zijne voorgangers er zich niet veel om bekommerd) gegeven mag zijn, onzen kameraden, waaronder ook de mindere militairen, eene wet op de bevordering, enz., te geven, berustende op bovengenoemde beginselen, waardoor hij aan het leger een weldaad zou bewijzen, die hem de dankbaarheid van dat leger zou verzekeren.

Dat zij zoo!

A. J. DE KOFF.

Amersfoort, Aug. 1897.

BIJLAGE A.

Lijst der betrekkingen, welke aan officieren ter beschikking kunnen worden opgedragen (1).

Generaal-majoor.	Commandant in eene militaire afdeeling.
Kolonel.	Garnizoenscommandant.
	Commandant der schutterij in plaatsen van meer dan een bataljon.
Luitenant-kolonel en majoor.	Toegevoegd in eene militaire afdeeling.
	Militiecommissaris.
	Garnizoenscommandant.
	Provinciale Adjutant.
	Magazijnmeester der artillerie.
Kapitein.	Commandant der schutterij in gemeenten van een bataljon.
	Commandant der schutterij minder dan een bataljon sterk.
	Adjutant in eene militaire afdeeling.
Luitenant.	Garnizoenscommandant of Plaatselijke Adjutant.
	Magazijnmeester der artillerie.
	Plaatselijke Adjutant.
Kolonel, luitenant-kolonel, of majoor intendant, luitenant-kolonel of majoor kwartiermeester.	Commandant van eene compagnie schutterij.
	Toegevoegd als adjudant in eene militaire afdeeling.
Luitenant-kolonel en majoor intendant of kwartiermeester.	Toegevoegd aan den commandant in eene militaire afdeeling en belast met datgene wat nu aan de intendanten in de afdeelingen is opgedragen met uitzondering van het geldelijk beheer.
	Magazijnmeester hoofd van een centraal magazijn.
Kapitein intendant of kapitein en luitenant kwartiermeester.	Administrateur van een der groote garnizoensmagazijnen van kleeding.
	Administrateur van een der groote garnizoenshospitalen.
	Toegevoegd aan den intendant hierboven genoemd.

(1) Deze betrekkingen kunnen naar omstandigheden vermeerderd worden.

BIJLAGE B.

Kosten vallende op de officieren ter beschikking, ware deze maatregel op de thans gepensioneerde officieren toegepast.

Rangen.	Aantal gepensioneerden op 1 ^e Mei 1897.	Bedrag van het pensioen.	Aantal gepensioneerden beneden den leeftijd van 64 jaren.	Bedrag van het pensioen.	Aantal gepensioneerden boven den leeftijd van 64 jaren.	Bedrag van het pensioen.	
Luitenant-Generaals . . .	8	f 23.700	2	f 6.000	6	f 17.700	
Generaals-Majoor	27	» 73.710	8	» 21.648	19	» 52.062	
Kolonels	78	» 162.960	34	» 72.855	44	» 90.105	
Luitenant-Kolonels	120	» 245.107	75	» 136.299	45	» 78.808	
Majors	64	» 98.316	34	» 55.516	30	» 42.800	
Kapiteins	385	» 552.857	308	» 451.796	77	» 101.061	
Luitenants	82	» 79.309	77	» 76.759	5	» 2.550	
Totaal	764	f 1.205.959	538	f 820.873	226	f 385.086	
<i>Hiervan af te trekken van kolom 4 en 5</i>							
$\frac{1}{3}$ of $\frac{33,3}{100}$ als geheel ongeschikt voor elke betrekking. Bij te voegen bij kol. 6 en 7.			179	» 273.624	179	» 273.624	
			Blijft . . .	359	f 547.249	405	f 658.710

TRAKTEMENTEN DER OFFICIEREN TER BESCHIKKING.

— VIER VIJFDEN van het activiteits-tractement. —

2 Luitenant-Generaals	ad f 5200 =	f 10.400
8 Generaal-Majors	» » 4400 =	» 35.200
34 Kolonels	» » 3600 =	» 122.400
75 Luitenant-Kolonels	» » 2560 =	» 192.000
34 Majors	» » 2240 =	» 76.160
308 Kapiteins	» » 1920 =	» 591.360
77 Luitenants	» » 1280 =	» 98.560
		f 1.412.080
538 Hiervan af te trekken:		
179 $\frac{1}{3}$ als ongeschikt voor eenige		
359 betrekking $\frac{33,3}{100}$ van f 1126.080		f 375.360
Kosten vallende op de militaire afdelingen	»	34.000
Traktementen voor den provincialen staf	»	28.800
Idem voor den plaatselijken staf	»	46.750
Idem voor de magazijnmeesters der artillerie	»	45.100
Idem der administrateurs van kleedingmagazijnen	»	14.800
Idem idem der hospitalen	»	8.600
Het bedrag der pensioenen (zie hierboven)	»	547.249
Toelage aan militiecommissarissen	»	18.000
		f 1.118.659
Dus meer voor de officieren ter beschikking	f	7.421

BIJLAGE C.

Staat van het pensioenbedrag der officieren van de landmacht en van hunne weduwen en kinderen.

Rangen.	Bedrag van het jaarlijksch pensioen.								Der weduwen en kinderen.
	Na 15 dienstjaren.	Voor ieder dienstjaar meer dan 15 tot 25 jaren.	Na 25 dienstjaren.	Voor ieder dienstjaar meer dan 25 tot 35 jaren.	Na 35 dienstjaren.	Voor ieder dienstjaar meer dan 35 tot 40 jaren.	Na 40 dienstjaren.	Een veertigste van het volle pensioenbedrag verhooging voor elk jaar meer dienst dan 40.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Luitenant-Generaal	—	—	—	—	f 2600	f 80	f 3000	f 75	f 1500
Generaal-Majoor	—	—	—	—	» 2350	» 70	» 2700	» 67,50	» 1350
Kolonel	—	—	f 1250	f 60	» 1850	» 70	» 2200	» 55	» 1100
Luitenant-Kolonel	—	—	» 1100	» 50	» 1600	» 60	» 1900	» 47,50	» 950
Majoor	—	—	» 1000	» 45	» 1450	» 50	» 1700	» 42,50	» 850
Kapitein	f 400	f 40	» 800	» 45	» 1250	» 50	» 1500	» 37,50	» 750
Luitenant	» 300	» 20	» 500	» 30	» 800	» 40	» 1000	» 25	» 500

NB. Het dubbel der jaren in de overzeesche bezittingen doorgebracht komt voor de verhooging voor meer dan 40 jaren dienst niet in aanmerking.

Het pensioen der weduwen en kinderen ondergaat eene verhooging: voor een kind van vijftig gulden, voor elk volgend kind vijftig + 10, vijftig + 20 gulden, enz., mits den leeftijd van 18 jaren niet bereikt hebbende.

BIJLAGE D.

Staat van het bedrag der pensioenen van militairen beneden den rang van officier en van hunne weduwen en kinderen.

Graden en betrekkingen.	Bedrag van het jaarlijksch pensioen.							
	Na 12 jaren dienst.	Voor elk dienstjaar meer dan 12 tot 18 jaren.	Na 18 jaren dienst.	Voor elk dienstjaar meer dan 18 tot 24 jaren.	Na 24 jaren dienst.	Voor elk dienstjaar meer dan 24 tot 30 jaren.	Na 30 dienstjaren.	Der weduwen en kinderen.
Hoofdopzichter van fortificatie. . .	f 190	f 20	f 310	f 30	f 490	f 35	f 700	f 350
Opzichter van fortificatie 1ste klasse.	» 150	» 20	» 270	» 25	» 420	» 30	» 600	» 300
» » » 2de »	» 130	» 15	» 220	» 25	» 370	» 30	» 550	» 275
» » » 3de »	» 110	» 15	» 200	» 20	» 320	» 30	» 500	» 250
Opperwachtm. der marechaussee. .	» 130	» 15	» 220	» 25	» 370	» 30	» 550	» 275
Wachtmeester » » . .	» 110	» 15	» 200	» 20	» 320	» 30	» 500	» 250
Brigadier » » . .	» 90	» 15	» 180	» 20	» 300	» 25	» 450	» 225
Trompetter » » . .	» 50	» 10	» 110	» 15	» 200	» 20	» 320	» 200
Marechaussee.	» 60	» 15	» 150	» 20	» 270	» 25	» 420	» 210
Vaandrig dienstdoend luitenant. .	» 170	» 20	» 290	» 25	» 440	» 35	» 650	» 375
Adjutant-onderofficier.	» 130	» 15	» 220	» 25	» 370	» 30	» 550	» 275
Sergeant-majoor; opperwachtmeester	» 110	» 15	» 200	» 20	» 320	» 30	» 500	» 250
Sergeant, wachtm. en fourier. . .	» 90	» 15	» 180	» 20	» 300	» 25	» 450	» 225
Korporaal.	» 50	» 5	» 80	» 15	» 170	» 10	» 290	» 200
Soldaat van alle wapenen.	» 40	» 5	» 70	» 10	» 130	» 15	» 220	» 150

Voor elk dienstjaar meer dan 30 wordt eene verhooging toegestaan van een zestigste van het pensioenbedrag, voor 30 jaren dienst bepaald, tot den leeftijd van 60 jaren. Het dubbel der jaren in de overzeesche bezittingen doorgebracht komt voor deze verhooging niet in aanmerking.

Het pensioen der weduwen wordt voor elk kind, beneden den leeftijd van 18 jaren, verhoogd met twintig gulden.

BEELDEN UIT DE KRIJGSGESCHIEDENIS NAAR AANLEIDING VAN DEN GRIEKSCH-TURKSCHEN OORLOG.

Al dadelijk zij gezegd, dat in de volgende bladzijden niet verwacht mag worden een beschouwing, een verhandeling over dezen korten, maar met verbittering gevoerden krijg. 't Zou al van zeer weinig militaire kennis getuigen als *nu reeds* de geschiedenis zou vermeld worden van een oorlog, waarvan op dit oogenblik de vredesvoorwaarden nog niet eens zijn vastgesteld. Jaren en jaren nog zullen de wateren der Salamvira naar den golf van Saloniki stroomen, alvorens de geschiedschrijver uit gevechtsberichten en sterkterapporten, uit verlieslijsten en dagboeken de eenig betrouwbare bouwstoffen kan verzamelen, noodig om een objectieve beschouwing te geven over dezen oorlog, ten einde daarmee de krijgsgeschiedenis der XIXde eeuw te verrijken.

Na het verschijnen van het standaardwerk van den Duitschen Generalen Staf ($\pm$ 7 jaren na den oorlog) over den krijg van 1870/71, bleef, hoe meesterlijk die arbeid ook was, nog een enorme hoeveelheid te vragen over, bleef veel onopgehelderd en veel duister. Eerst een kleine 20-jaren na den Frankforter vrede kan men zeggen, dat, dank zij mannen als HOENIG, VERDY, KUNZ, VON SCHERFF, e. t. q., het raadselachtige cachet, dat menige operatie of kleinere handeling nog droeg, werd weggenomen en door een critiek, die geen rekening meer had te houden met piëteit of nog in leven zijnde hoogwaardigheidsbekleeders, de waarde van lof of afkeuring binnen de juiste grenzen kon worden gebracht. Het 25-jarig herdenkingsfeest bracht een waren zondvloed van »Erlebnisse» en »Errinerungen», waarvan de geschiedkundige waarde wel is waar afhankelijk was van de toenmalige positie des schrijvers en van de grootte van diens gezichtsveld, doch die te zamen onschatbare aanvullingen waren en voor de geschiedenis van den oorlog in 't algemeen en voor de applicatorische handleidingen betreffende de grootte tactiek en den detachementskrijg. Te bejammeren is het voorzeker dat een *officieel* werk over den oorlog van de jaren 1870/71 van Fransche zijde nog niet het licht heeft gezien en vele der van die zijde in het licht gegeven boeken niet al te best te vertrouwen zijn. Noemt bijv. Generaal MARTIN: DES PALLIÈRES in zijn werk over het Loire-Leger DE FREYCINET's-boek

la guerre en Province, »un long mensonge, het boek van DICK DE LONLAY wordt door KUNZ in het Iste Heft van zijn *Kriegsgeschichtliche Beispiele* (bladz. 77) aan de kaak gesteld door de vermelding, als waarheid, van een »abentheuerliche Geschichte”.

Doch genoeg hiervan, ieder, met gezond denkvermogen bedeed, weet dat het schrijven van krijgsgeschiedenis, in den behoorlijken zin van het woord genomen, iets anders is dan het bijeenflansen van de berichtjes van oorlogscorrespondenten, die alleen oordeelen naar hetgeen zij gezien hebben en zich geen rekenschap kunnen geven van de oorzaken, welke tot een oogenschijnlijk niet te verdedigen handeling aanleiding gaven.

Maar karakteristiek is toch ook thans weer de wijze, waarop de onderliggende partij wordt beoordeeld en veroordeeld.

Dit is altijd aldus geweest en niettegenstaande de vele voorbeelden uit het verleden en het heden staat men ook thans op straten en pleinen den lof van den Turk en de flauwhartigheid van den Griek uit te roepen.

De zegeningen van de geleden nederlagen, de moreele vernietiging van den overwonnenen, de aanbidding van den overwinnaar, ze zijn te vinden in de krijgsgeschiedenis onzer eeuw.

Na Jena en Auerstädt waren het STEIN *de sterkste*, SCHARNHORST *de grootste*, GNEISENAU *de edelste* en VON BOYEN *de stilste*, die het vertrapte Pruisen verlostten van het militaire pedantisme, den volksgeest zuiverden en een nieuwen, krachtigen stroom door het Rijk deden bruisen. Nog geen 10 jaren later en Pruisen was de ziel der coalitie, die den grooten vijand in eigen land ging bestoken. Men leze hierover het 1ste deel van VON LETTOW-VORBECK's: *Krieg von 1806* en in de *Kriegsgeschichtliche Einzelschriften* het artikel van den Grootmeester VON CLAUSEWITZ: »Preussen in seiner groszen Catastrophe.” Uit het Pruisen van toen werd het machtige Duitschland van heden geboren.

Bij een moreele vernietiging voegde zich voor Polen na 1830/31 ook nog de materieele. Tevergeefs worstelden RADZIWILL en SKRZYNECKI tegen DIEBITSCH en PASKIEWITSCH. Bialolenka, Grochow, Ostrolenka, Warschau, met bloedige, doch ook met gulden letters in de Poolsche annalen opgeteekend, maken Polen bij de statuten van 26 Februari 1832 tot een Russische provincie en van zijn bewoners spreekt men thans als van een »partij”, geheel als van de Czechen en Slaven.

Zegt een der eerste regelen van de kunst der oorlogvoering, dat men, alvorens den krijg aan te binden, zich een zoo nauwkeurig mogelijk beeld moet vormen van de weerkracht van zijn tegenpartij, onmiddellijk daaraan sluit de waarschuwing van het *onderschatten* en het *overschatten*. »Geringschatting” voert met zekerheid naar het groote gevaar, dat men met ontoereikende middelen zijn vijand aantast; 1877/78 is daar om als afschrikwekkend voorbeeld te dienen. Van 41 beschikbare divisien worden er in November slechts 12 gemobiliseerd; in December reeds blijkt de behoefte aan nog minstens 3

legerkorpsen, doch het duurt tot het voorjaar vóór hun mobilisatie en beschikbaarstelling een voldongen feit is (ANTON SPRINGER, *der Russisch-Türkische Krieg in Europa*).

Dan is *overschatting* nog beter, die in staat stelt al dadelijk de volle zwaarte van den schok te laten voelen en tot gevolg kan hebben dat men, van den aanvang af, den vijand den eigen wil kan voorschrijven en hem dwingen zijn maatregelen naar die van ons te nemen. Maar schadelijk en zeer schadelijk zijn de gevolgen als de *overschatting* intreedt na afloop van een veldtocht waarvan men de rekening moet betalen. Dan leidt het gevoel van eigen inferioriteit en onmacht, gekweekt naast een te hooge opvatting van des vijands superioriteit, tot een soort staatsbankroet.

Een zeer sprekend voorbeeld hiervan levert Oostenrijk tusschen 1859 en 1866.

De spanning, door de bekende Nieuwjaarsrede van NAPOLEON III in 1859 ontstaan, werd gevolgd door de oorlogsverklaring en den 29sten April rukt GIULAY over de Ticino Sardinië binnen. De vijf Sardinische korpsen stonden in gevechtssterkte tot de zes Fransche legerkorpsen als 1:2. Bovendien was Frankrijk de eigenlijke tegenstander en dienden de Sardiniërs, als de buffers aan een spoorwegrijtuig, om den eersten schok te breken en den *concentrisch opmarcheerenden Franschen de noodige tijdwinst te verschaffen*. 't Verloop van dien veldtocht is bekend. Den 8sten Juli ontvangt NAPOLEON bij den Züricher vrede Lombardije (behalve Mantua en Peschiera), welke dotatie NAPOLEON wel zoo goed was tegen Savoije en Nizza met Sardinië te ruilen.

Een aureool van militaire grootheid kwam toen over en om het Fransche leger te hangen en bleef er op rusten totdat de Duitsche Eenheidskrijg het championaat van Europa aan de Germaansche vaandels hechtte. Verdienen de Franschen den lof van 1859? Het Fransche MINIÉ-geweer leverde boven de 300 M. geen noemenswaardige schietuitkomsten; moest op grooteren afstand geschoten worden, dan richtte men over den duim van den linkerhand, op dezelfde wijze ongeveer als bij ons een 10-tal jaren geleden plaats had bij het kartetsvuur uit de gladde bronzen kanonnen van 9 cM. voorlaad! Laat ons zien wat de zoo beroemde bajonetaanvallen der Franschen in dien veldtocht eigenlijk waren en leenen we daarbij van den Zwitserschen Oberlieutenant. REINHOLD GÜNTHER, waar deze in het *Schweizerische Monatschrift für Offiziere aller Waffen* een reeks artikelen publiceert onder den titel van *die Feuertaktik der Infanterie seit 1793*. Tusschen haakjes zij gezegd dat deze artikelen zéér lezenswaardig zijn en veel interessants bevatten.

De Oostenrijksche infanterie, goed gedekt opgesteld, opent op 8 à 900 pas het vuur op de met den versnelden pas aanrukkende Fransche tirailleurs en colonnes. Het Oostenrijksche infanteriegeweer, model 54, heeft op 600 pas een totaal bestreken ruimte van 61 passen voor infanterie en van 92 passen voor cavalerie;

op 1000 pas is de bestreken ruimte 25 passen! Daar verder de kunst van het schatten van afstanden bij de Oostenrijkers nog in de wieg lag, behoefden de Franschen, in verband ook met bovengenoemde ballistische eigenschappen, zich niet buitengemeen beangst te maken voor verliezen en bleven zij, trots de groote hoeveelheid munitie die men hen toezond, bedaard doormarcheeren. (Bij Montebello behaalden de Oostenrijkers 0,25—0,30% treffers of 1 op de 3 à 400 schoten!) Het geringe effect van het hevige geknal maakt de Franschen overmoediger en de Oostenrijkers steeds onrustiger, daar zij zagen dat hun zoo geprezen wapen al heel weinig kwaad deed. De Franschen bereiken den vizierschotsafstand zonder dat uit hunne liniën een enkel schot wordt gelost. Thans echter valt een hagelbui van kogels op de Oostenrijkers en hun reserven.

Onder den indruk nog van dezen plotselingen, alles vernielenden orkaan, doen de Franschen onder oorverdoovend veldgeschreeuw den laatsten sprong, waarna onmiddellijk een intensief tirailleurvuur volgt. De kalmte en vastberadenheid verlaat den Oostenrijker nu geheel en al, de geheele vredesopleiding is uit den man gevloeden en — de aanvaller bezet de stelling. »De nieuwe wapens» zeide NAPOLEON in zijn eerste dagorder, »zijn slechts dan gevaarlijk als men er op een afstand van blijft»; een spreuk, een gevleugeld woord, een aphorisme, ook thans nog dikwijls te berde gebracht. Tot zoover REINHOLD GÜNTHER.

We zullen daarlaten, als zijnde niet aan de orde der dingen, in hoeverre dit beeld een spiegelbeeld kan genoemd worden, doch zeker is het, dat de miskennis van de voordeelen die het gevechtveld aanbiedt, gepaard met zéér geavanceerde begrippen omtrent dichte tirailleurliniën, tegenover een vijand die beter oorlogsschutter was, tot geheel andere resultaten zou geleid hebben. Vergeten we niet, dat de veldtocht slechts ongeveer 2 maanden duurde, dat NAPOLEON verheugd was toen hij met een dragelijk figuur naar zijn Rijk kon terugkeeren en dat VON MOLTKE heeft gezegd dat op den duur slechts hij succes heeft, die de verstandigste maatregelen neemt (VON MOLTKE over het begrip strategie, zie *Deutsche Heeres-Zeitung* n°. 93 van 1890.)

En wat zag men nu na het einde van den oorlog in Oostenrijk gebeuren?

Een ware Francomanie ging door 't land. Men stelde zich niet tevreden met de Fransche coupe bij de uniformen in te voeren, doch begon ook op vlijtige wijze op z'n Fransch te exerceeren en te oefenen en wel voornamelijk het aanvallende gevecht ter hand te nemen; immers men had gezien hoe het defensief optreden in 1859 tot deceptiën had geleid. Sneller dan de tegenpartij ten aanval oprukken, onder een geestdriftig hoerah of Eljengeroep, zonder zich den tijd te gunnen behoorlijk uit de marschcolonne te ontwikkelen, den schok toebrengen door groote gesloten massa's met spaarzame tirailleurontwikkeling, ziedaar hetgeen noodig scheen. De schietopleiding werd nog niet met die zorgen behandeld als noodig was, daar de grondregel, dat het vuur het hoofdstrijdmiddel der infanterie is, nog niet de waarde van thans had en

in Oostenrijk het vuurgevecht vooreerst in discredit was geraakt, omdat men gezien had hoe weinig het gaf tegenover een dapperen en voortvarenden vijand. De geest van SOUWAROW zweefde met vergenoegden trek over het exercitie- en oefeningsterrein. Men miskende en wantrouwde de werking van het achterlaadgeweer, niettegenstaande hetgeen men in Denemarken in 1864 had gezien en had kunnen zien.

Het ernstige voorbeeld op 3 Juli van dit jaar, toen bij Lundby een compagnie van het 50ste Pruisische regiment onder Hauptmann VON SCHLUTTERBACH door haar rustig Zündnadelvuur een dubbele overmacht vernielde, drong niet, in tactischen zin gesproken, tot de hersenen door, integendeel, de aanvallen op den Königshügel, die bij Oberselk en Oeversee, om van andere niet te spreken, versterkten de meening dat men na de les van 1859 op den goeden weg was gekomen. De *eiserne Brigade* GONDRECOURT was immers daar om het te bewijzen.

Uit de wapenbroederschap van den Deenschen zegetocht werd de vijandschap geboren, die in Bohemen en aan den Main tot bloedige en hardnekkige slagen en gevechten leiden zou. Zegt HOENIG in zijn *Taktik der Zukunft* dat de Augustus-slagen van 1870, het graflied zongen van de verouderde Pruisische vechtwijze; Nachod, Skalitz, Gitschin, Chlum, Fronhofen, Tauberbischofheim e. m. a. vormen tē zamen de begrafenis eerste klasse, waarvan BRONSART VON SCHELLENDORFF in zijn bekende brochure (*Betrachtungen über eine zeitgemässe Fechtweise*) spreekt. Hoe dapper de Oostenrijker vocht, toch was hij niet opgewassen tegen den Pruis en dit nog niet zoozeer omdat het LORENZ-PODEWILL-geweer aan het Zündnadel zeer inferieur was, maar wel omdat de vechtwijze, afgekeken van de Franschen — die evenwel in hun gevechtvormen meer manoeuvreervaardigheid en handelbaarheid hadden neergelegd — verre beneden de methodieke beginselen der Pruisen stond.

Geknakt, gehavend en met wonden overdekt moest Oostenrijk zijn stalesplaats in het »Europeesch-concert» aan Pruisen afstaan, ja men dulde het niet eens in den Duitschen Bond, die overigens bijna alle Germanen zou samenhouden. Dit waren de gevolgen van het blindelings navolgen van hem, wiens krachtigen arm men had gevoeld; men had zich onoordeelkundig getraind; men had de hand niet in eigen boezem gestoken om uit te rukken wat een gezonde en harmonische ontwikkeling in den weg stond. Men had geleerd met schade en schande.

Doch was ook alles verloren, de wapeneer bleef ongerept. Het 25ste Jagerbataljon, de regimenten GORIZUTTI, WASA, HOCH UND DEUTSCHMEISTER, TOSCANA, FERDINAND D'ESTE en tientallen anderen, zij allen hadden persoonlijke lauweren behaald, die niet konden verwelken; niet aan hen lag de schuld, ook niet aan een RAMMING, VON HERTWEK, JONAK, MONDEL, GRIVIČIĆ, GABLENZ, e. t. q. was de ramp te wijten, die bij Turnau begonnen was en bij Blumenau eindigde. Het geheele stelsel van oefening en van opleiding is daarvoor aansprakelijk. En al had men den populaireren en bij

den soldaat zo goed als aan 't Hof geliefden BENEDECK in Italië laten opereeren en aartshertog ALBRECHT op het hoofd-operatiëtooneel, toch had een SADOWA niet voorkomen kunnen worden, zij het ook dat men dan te juister tijd vermoedelijk zou hebben ingezien in welke gunstige conditiën men verkeerde vóór de aankomst van den Kroonprins.

Doch de Europeesche volksgeest bleef de Oostenrijksche vaandels genegen; er werden geen grievende, vernederende en krenkende beschuldigingen geuit in woord en geschrift, omdat men wist dat het leger gestreden had zooals altijd, d. i. *roemvol!*

In het voorafgegane hebben wij willen releveeren hoe van een leger geen materiele en moreele voordeelen zijn te verwachten, als de regeering dat leger heeft verwaarloosd of in een verkeerde richting heeft geleid. Dan alleen is de toekomst van een staat verzekerd, als hij zijne militaire organisatie en zijn verdedigingstelsel richt naar den koers welken zijne staatkunde moet volgen en naar het karakter der bevolking; doch even waar is het, dat met een slecht, zwak en onvoldoenden geoeffend leger, met een gebrekkig geregelde landsverdediging, geen »hoogere politiek» kan beoeffend worden. Volgt een staat geen gezonde staatkunde, dan zal ook de vredesstrategie (= *positieve* strategie) een gebrekkige zijn en zal de dislocatie der strijdkrachten met alles rekening houden misschien, behalve met een snelle concentratie ter verzekering van het voortbestaan. Zulke staten zijn gevaarlijk voor zichzelf, zoowel als voor de omgeving. Kriegerisch schwache Staaten inmitten kräftigerer Nachbarn bilden deshalb eine Kriegsgefahr. Solche, welche ihre Heeresverfassung aus falschen Rücksichten vernachlässigen, beschwören jene Gefahr durch eigene Schuld herauf.

Das gleiche gilt von Staaten mit einer schlaffen Regierung, welche nicht im Stande ist, die Volksleidenschaften zu zügeln; denn die erregten Massen werden leichter den Ruf nach Krieg erheben, als die Kabinette" (v. D. GOLTZ, *Kriegführung, Kurze Lehre ihrer wichtigsten Grundsätze und Formen*, Berlin 1895).

't Is of deze regels door den reformator van het Turksche leger zijn geschreven met profetischen blik in de toekomst van het Grieksche koninkrijk. Zij spreken de zwaarste beschuldigingen tegen de Helleensche regeering uit, doch bevatten daarbij ook tevens woorden van troost voor de arme Grieksche troepen aan wien men zelfs moed, dapperheid en plichtsbefef wil onthouden, nu de krijgskans hun den rug *moest* toekeeren.

Een poging te wagen, om na te gaan in hoeverre de omstandigheden, welke den oorlog voorafgingen, van den aanvang met de kiemen van den nederlaag waren besmet, is het eigenlijke doel van deze bescheiden studie, waarvan de inleiding mogelijk door hare afmeting onbescheiden is geworden.

De binnenlandsche aangelegenheden van Griekenland hebben sinds jaar en dag te worstelen gehad met geldgebrek en het woelen der partijen. Zoolang het land onder Turksche heerschappij stond (van de 15de eeuw tot deze)

verarmde het en ging het achteruit. Om in de niet te tellen behoeften te voorzien, werden sedert 1821 leeningen tot steeds grooter bedragen gesloten, waarvan de jaarlijksche renten $\pm$ 33 millioen francs tellen.

De herhaalde mobilisaties — voornamelijk als gevolg van de verwickelingen, voortvloeiende uit de grensregeling bedoeld in art. 24 van het tractaat van Berlijn — brachten het rijk steeds verder van een goede financieele toekomst, terwijl een TRICOUPOS, KAUNONDROUS en DELYANIS, met hun leeningen van 350 millioen francs en met hun tot verbittering opgezweepte partijgenooten, het schoone land een bankroet nabij brachten. TRICOUPOS' ideaal was een Balkan-statenbond, een staatkunde meer schwärmerisch dan welberedeneerd of practisch.

Hoewel de zeer gespannen politieke betrekkingen tot Turkije, Rumenië en de groote mogendheden er als het ware toe drongen zich vuisten te verschaffen, die men niet in den zak behoefde te ballen, gebeurde er eigenlijk gezegd niets om aan de gewaagde politieke dreigementen met een zij het ook klein maar dan toch goed leger de noodige kracht bij te zetten.

Het moest tot October 1885 duren (na de mobilisatie tengevolge van den Servisch-Bulgaarschen oorlog) alvorens een wet op den krijgsdienst werd voorgelegd, welke wet in Mei 1887 in werking trad en thans nog de basis der militaire organisatie uitmaakt. De dienstplicht ZONDER PLAATSVERVANGING zou duren van het 21ste tot het 51ste jaar, waarvan 2 jaar bij het actieve leger en 10 jaar bij de reserve. *De korporaals kregen in het 2de jaar 4, de minderen 3½ maand verlof.* Vrijgestelden van den dienst of zij, die uitgesloten waren, betaalden eene belasting, varieerende tusschen de 150 en 1000 francs. Het jaarlijksche recrutencontingent zou 10 à 11.000 man bedragen. Drie jaar later bedroeg de vredessterkte ongeveer $\frac{1}{2}\%$ der bevolking; het volgende jaar ontbraken 10.000 man aan deze sterkte; de oorlogssterkte is gemiddeld 3% van het getal inwoners. De partijhoofden TRICOUPOS en DELYANIS wisselen elkaar als Minister van Oorlog af tot leedwezen en nadeel van het leger. 't Is geen zeldzaamheid dat bij de opkomst der recruten een 1500 man mankeeren en 't is zoo wat het dagelijksch werk der gendarmerie om dergelijke deserteurs op te zoeken. De ongeveer 4000 gendarmen hebben met dit werkje en met het uitroeien van rooverbenden zoodanig de handen vol, dat vaak het leger moet bijspringen om de behulpzame hand te bieden. Kan het hierdoor aan de grenzen eenige oorlogservaring opdoen, de toch al zoo geringe vorming en opleiding van den troep gaan er geheel door verloren. De onder de wapenen zijnde troepen zijn versnipperd over het land en over verschillende ver uit elkaar liggende garnizoenen verdeeld. De eenige groote garnizoenen zijn Athene en Larissa met ieder 4 bataljons, 1 regiment cavalerie en eenige batterijen. Grootere troepenverbanden kent men niet en zijn ook niet voorbereid. De trein, de intendance en de geneeskundige dienst bestaan wel is waar, maar de behoorlijke uitvoering van hunne taak in oorlogstijd is alles behalve verzekerd

en, mag men couranten-berichten gelooven, dan werkten deze hulpdiensten ook gebrekkig als gevolg van de slechte organisatie.

Met het oog op de financiële misères werden de oefeningen van het leger allengs minder. De herhalingsoefeningen voor de reserve werden om die reden niet gehouden en van de achtdaagsche oefeningen van de Nationale Garde (*op 't papier* niet minder dan 150.000 man sterk) kwam al evenmin iets. Voor deze 150.000 man zijn oude Chassepôt's voorhanden ten getale van 50.000 stuks, doch slechts voor de helft te gebruiken.

De bewapening van de staande armee is al even slecht. Het GRASgeweer is sinds '80 bij den troep en, daar men over 't algemeen zeer weinig zorg voor de wapenen geleerd heeft, waren bij het uitbreken van den oorlog zeer vele geweren onbruikbaar, zoodat in der haast nog eenige duizenden verwisselstukken in 't buitenland zijn aangekocht. Mede als gevolg van den geldnood waren de schietoefeningen bij de infanterie dan ook zoogoed als geheel gestaakt; bij de artillerie mocht men per jaar en per batterij nog 12 scherpe schoten doen! Het kader is over 't algemeen jong en onervaren en vindt in den sleur van het geestdoodende garnizoensleven geen enkelen prikkel. De wijze van oefenen schijnt bij de verschillende regimenten infanterie zeer uiteen te loopen. Zoo werden dagen achtereen en uren aan uren slechts handgrepen en de meest elementaire exercitiën uitgevoerd. De Jagerbataljons (Evzones) schijnen over 't algemeen eenige meerdere waarde te hebben. Bij het uitbreken van den oorlog bedroeg de sterkte van de infanterie-compagnie 30 (*zegge* 30) man, terwijl toch de organieke vredessterkte van een bataljon van 4 compagnieën met inbegrip der officieren 406 man moest tellen. Den slechtsten indruk maakt de cavalerie. Reeds in 1885/86, toen gemobiliseerd werd met het oog op de dreigende verschijnselen in het noorden, konden de regimenten slechts met 3 in plaats van met 4 eskadrons uitrukken. Van de 700 beschikbare paarden was nog de helft onbruikbaar en te oud voor den velddienst.

Er moeten batterijen geweest zijn, waarbij maar 40 paarden aanwezig waren.

In de laatste jaren was de vredessterkte van 24.000 op 18.000 man gedaald, waarvan $\frac{1}{3}$ werd gevormd door officieren en onderofficieren; verder moeten van dit cijfer nog afgetrokken worden ruim 2000 officiersbedienden, 4000 gendarmen en een 2000-tal werklieden, zoodat aan werkelijk dienstdoende manschappen overblijft het bagatel van 500 man. Het buitengewoon groot aantal officieren vindt zijn oorzaak in een zeer zonderlinge wetsbepaling. De officieren toch kunnen alleen wegens ernstige misstappen ontslagen worden, zoodat het getal »ouwe heeren» niet onaanzienlijk moet zijn. Generaals van 1811 tot 1826, kolonels van 't jaar 1830 en 1840 waren in de gelederen te vinden. En toch bestaat er een ouderdomsgrens voor de officieren en wel voor de kolonels een van 70 jaar, voor luitenant-kolonels een van 68, voor kapiteins een van 56 jaar. Wat deze grens te beteekenen

heeft, is zonder nadere gegevens niet duidelijk; voor de luitenants is in elk geval deze »promotie» (?) regeling geen ideale toestand.

De traktementen der officieren zijn gering doch moesten nog verminderd worden, wilde men een staatsbankroet ontgaan. Verwonderen kan het onder deze omstandigheden zeker niet, dat de oudere zoowel als de jongere officieren weinig opgewektheid gevoelen voor vredesdiensten en zich liever wijden aan de binnenlandsche politiek en hare troebelen. Ergerlijke schandalen waren daar menigmaal het gevolg van, des te afkeuringswaardiger nog omdat soms de minderen er door hun superieuren in betrokken werden. Toch is voor dit aan »politiek doen» in het leger iets tot verschooning te zeggen, als men bedenkt dat Griekenland is een jonge staat, die zich ontwikkelen wil, doch, evenals bij een zwak kind dat aan de »Engelsche ziekte» lijdt, is het lichaam te zwaar voor de beenen.

Van Koning GEORGIOS heeft men steeds niets dan lof gehoord en diens ernstige begeerte om dezen redeloozen en radeloozen toestand te verbeteren sprak duidelijk uit de Koninklijke Boodschap van December 1896. Onder opmerking dat het leger sedert jaren aan zijn eigenlijke bestemming was onttrokken geweest, wordt de inrichting van een legerplaats van 10 à 12.000 man bevolen (nabij Thebe, deze keuze gaf alweer aanleiding tot politiek getwist), werd opnieuw een commissie voor een nieuw geweer bijeengeroepen, enz., enz. 't Scheen dat de zon door de donkere wolken zou breken! Op de begrooting voor dit jaar werd een post gevonden van 2 miljoen drachmen (francs) voor MANNLICHER-geweren, de lichtingen 1887 en 1891 zouden opgeroepen worden, toen het der Ligue *Ethnike Hetairia* gelukte het Gouvernement het vuur zóó na aan de schenen te leggen, dat dit zich door de zending van Kolonel VASSOS naar Creta gedwongen zag kleur te bekennen en zich aan 't hoofd van het opgewonden land te stellen.

Een kort oogenblik was men voldaan. Geen beter man dan DELYANIS, geen gekroond hoofd was meer populair in Europa dan Koning GEORGIOS; de Ligue werkte met volle kracht, zij was het, die »vrijwilligers» (waarvan velen een zeer bedenkelijke reputatie hadden) aanwierf, die volksverzamelingen in 't leven riep en den oorlog aanpreef als het middel om te toonen dat Griekenland tot alles bereid was, waar het gold verdrukke stamgenooten (waaronder velen van »Adamswege) te helpen en bij te springen in den strijd om recht. Een koel en beredeneerd, maar vooral een onafhankelijk man moest toen in Griekenland het heft in handen hebben gehad; noch DELYANIS, noch Koning GEORGIOS konden dit zijn. De eerste, die als hoofd van het Ministerie aan Europa had verkondigd, dat het Rijk alle middelen zou aanwenden om de Turken te verdrijven maar die feitelijk in de macht der philhelleensche comité's was geraakt, kon niet achteruit, doch moest voorwaarts gaan. En de Koning moest, wilde hij troon en land niet prijs geven, wel de uitvoerder worden van de vox populi, welke luid en dreigend het verklaren van den oorlog eischte.

't Zal wel niet noodig zijn te wijzen op het feit dat het Turksche leger sterker en beter was, dat de Turksche infanterie gewapend was met een veel beter geweer, dat de artillerie in verhouding tot die der Grieken »nieuw" mocht heeten. Daar het echter nog altijd waar is, dat »le bon Dieu est avec les gros escadrons", zoo zij vermeld, dat de Grieksche artillerie zich tot die van de Turken verhoudt als 1 : $\pm$ 8, terwijl de wederzijdsche cavaleriën zich verhouden als 1 : $\pm$ 25!

Voeg hier nu nog bij: dat het Turksche leger sinds vele jaren door een aantal voortreffelijke Duitsche officieren, onder leiding van den beroemden Schrijver van *das Volk in Waffen*, werd gereorganiseerd en verbeterd; dat in vreedstijd de hoogere tactische en strategische eenheden gevormd zijn en dat het geheele leger op bijna Westersche wijze is ingericht; dat, dank zij VON DER GOLTZ PACHA, krijgsschoolstudiën en stafsreizen ijverig werden bijgewoond en met zorg geleid; dat men over aanvoerders als OSMAN PACHA en REUF PACHA kon beschikken; dat het religieuse fanatisme der muselmannen het op den duur wint van het patriotische fanatisme van welken tegenstander ook; dat Griekenland, met inspanning van alle krachten en met den noodigen tijd, slechts een 80.000 man veldtroepen kan mobiliseeren, terwijl Turkije in staat is er 750.000 in 't veld te brengen; verliest men dit alles niet uit 't oog, dan was het à priori te zeggen hoe deze oorlog zou eindigen. Alleen in één opzicht gaf men elkaar weinig toe: beider beurs was even plat! Hadden de Grieken in de opwelling van het oogenblik door vrijwillige schenkingen een niet onbelangrijke som gestort om in de eerste behoeften te voorzien, ook de Verheven Porte scheen nog een spaarpotje te hebben van een kleine 8 millioen gulden, terwijl de Sultan zelf over een zeer groot vermogen beschikt. Bovendien zou men er in Turkije niet tegen opzien een wissel te trekken op de bekende soberheid van de Oostersche levenswijze, terwijl men ook nog andere middelen kon ter hand nemen om uit het Rijk de noodige fondsen te trekken. Griekenland daarentegen moest voor het voeren van den oorlog hoofdzakelijk rekenen op de »liefdadige landgenooten" zoowel in het schiereiland zelf als er buiten.

Beide partijen zouden opereeren op het terrein, waar zij voor 11 jaren tegenover elkaar stonden. Hoe dit terrein er uitziet, welke bezwaren het oplevert, hoe het door 't PINDUS-systeem in twee deelen wordt verdeeld die zoogoed als geen communicatie hebben, zoodat een overwinning op het westelijke deel geen of althans luttel effect op het oostelijke uitoefent, dit alles zou de grenzen van deze »anspruchslose" memorie te buiten gaan; we verwijzen naar de revue militaire de l'étranger van April en Mei 1897, doch vooral naar het aardrijkskundig standaardwerk van GUTHE (WAGNER) en wel naar het 2de deel (bladz. 121, bladz. 125 en bladz. 149 e. v.). Van 't meeste belang is voorts de kennismaking met een tweetal artikelen uit het *Militär Wochenblatt* van dit jaar (n°. 42 en 49). De meermalen aangehaalde Luitenant-Generaal VON DER GOLTZ geeft daarin een *Anleitung zum*

Studium des gegenwärtigen Türkisch-Griechischen Krieges. Voor hen, die niet in de gelegenheid waren of zijn deze artikelen in originali te lezen, willen we het volgende er uit releveeren.

Vóór het binnenrukken van Thessalië stonden van EDHEM PACHA's troepen een divisie op den uitersten rechtervleugel bij Diskata, een tweede bij Domenikom, in 't centrum bij Skompa een derde, bij Ellassona twee divisieën, een dagmarsch meer oostelijk wederom een divisie en ten slotte nog een divisie aan de kust, voorts een cavalerie-divisie ter sterkte van 25 eskadrons, die echter zéér zwak waren, en 3 rijdende batterijen ten noorden van Ellassona, alwaar het hoofdkwartier gelegen was, benevens een artillerie-reserve van 11 batterijen. De sterkte van een divisie bedraagt gemiddeld 16 bataljons van 750 man met 4 batterijen.

Griekenland had 3 divisieën geformeerd, die afzonderlijk zouden opereeren, en wel een bij Artá, een om en bij Trikala en een bij Larissa; deze laatste kan als de hoofdmacht worden aangezien en werd het ook later bij den terugtocht, door de vereeniging met de tweede divisie. Drie sterke voorhoeden waren vooruitgeschoven bij Rapsani, Tyrnavos en aan den Meluna-pas.

Was het operatieplan gebaseerd op een *omvatting* van den Griekschen linkervleugel, de omstandigheden maakten er een *doorbreking* van. De Schrijver zegt hiervan: »Das gemeinsame Handeln von vier Infanterie- und einer Kavalleriedivision zu der strategischen Umfassung, während drei Infanteriedivisionen in der Front sich abwartend verhalten, aber doch mitwirken sollten, wäre keine ganz einfache Operation gewesen. Sie konnte leicht durch Missverhältnisse in Verwirrung rathen.»

Doch genoeg hiervan, de tijd is nog niet gekomen over een en ander een juist oordeel te vellen en we hebben dit voor ons doel ook niet noodig.

Toch schijnt het ons toe dat men ook thans weder een grove onbillijkheid begaat tegenover de onderliggende partij, door van de daken te verkondigen dat het Grieksche leger zich slecht heeft gekweten van zijn eerste en duurste verplichting: het beletten van den toegang aan den vijand. En dat is hetzelfde leger, dat in de eerste Aprildagen toegejuicht werd en waarvoor men alles veil had; dat is dezelfde Kroonprins, die door een geestdriftige menigte naar zijn hoofdkwartier werd uitgeleide gedaan en die als een dief in den nacht terugkeerde, omdat het volk, uit zijn roes ontwaakt en ziende de onheilen die het gesticht had, een man van invloed verlangde aan wien men de vernedering ten laste leggen en op wien men zich wreken kon. Vandaag »Hosanna"!; morgen »Steenigt hem!"

De bekende militaire Schrijver ED. SECRETAN heeft in de *Gazette de Lausanne* van 22 Mei en 9 Juni jl. een tweetal hoofdartikelen geschreven, het eene met het opschrift *Honneur à l'armée*, het andere *Responsabilités* getiteld. De toon van beide opstellen is waardig en welwillend; de een wordt niet verheerlijkt ten koste van den ander.

Den 18den April, zegt SECRETAN, gaf EDHEM PACHA bevel de Grieksche

voorposten aan den Meluna-pas aan te vallen en eerst 7 dagen later kon GRUMBKOFF PACHA uit het defilé deboucheeren. Van Ellassona tot de Phourka pas is de afstand 100 KM., een vijf- à zestal dagmarschen waren zeer waarschijnlijk noodig geweest om dien weg in dit bergterrein af te leggen; toch moesten de Turken er een geheele maand over doen. »Dans ce même temps, l'armée allemande de 1870 est allée de Woerth et de Spickeren à Sedan, cernant ou emmenant captive une armée de 400.000 hommes. En 1859, on a compté trente-cinq jours entre Montebello et Solferino. Et en 1866, en Bohème, le soleil ne s'est couché que six fois pendant que l'armée prussienne marchait de Nachod sur Koeniggratz».

Aangaande de paniek op 23 April zegt de Schrijver: Na 6 dagen van onafgebroken strijden besluit het numeriek zeer zwakke Grieksche leger den vijand het gebergte en de defilés te laten en een tweede verdedigingslijn in te nemen tusschen Larissa en Trikala. Het 3de regiment cavalerie, in draf en galop teruggaande, valt op dien ongelukkigen avond in de brigade Mastrapas, welke geheel alleen gedurende 2 dagen op de hoogten van Turnova het hoofd had geboden aan twee vijandelijke divisieën. De cavalerie sleepte de brigade in een overhaasten terugtocht tot Pharsalus mede, een terugtocht, die de geheele rechterflank van het leger ontblootte. Als een paniek voor een leger vernederend is, was zij het dan ook niet voor de veteranen bij Waterloo en werd dan ook niet het Duitsche leger onteerd door de herhaalde panieken bij Gravelotte, die bijna den Koning en zijn hoofdkwartier medesleepten?

»Certes, le soldat grec, — il l'a montré — est aussi courageux, aussi patriote qu'aucun autre, mais ni la vaillance ni le dévouement des individus ne peuvent remplacer sur le champ de bataille l'instruction tactique et la discipline». En iets verder: »L'effroyable crise que la Grèce traverse à cette heure et qui, même résolue dans les meilleures conditions, brise son essor pour un demi-siècle, est une rude leçon». ELLE INTÉRESSE DIRECTEMENT LES PETITS ETATS. ELLE LEUR ENSEIGNE QU'ILS N'ONT À COMPTER QUE SUR EUX-MÊMES, SUR LEUR VIGUEUR, SUR LEUR PROPRE ÉNERGIE. Personne ne sait l'avenir. Devant cette inconnue, restons armés, bien armés. De solides institutions militaires, consciencieusement maintenues, sont une condition pour un peuple. Une bonne armée est une école de discipline et de vertu et la seule sécurité qu'un peuple puisse se procurer. L'ESSENTIEL N'EST PAS QUE CETTE ARMÉE SOIT NOMBREUSE; IL FAUT AVANT TOUT QU'ELLE SOIT BIEN EXERCÉE ET QU'ELLE CONNAISSE LA DISCIPLINE.

Aan dit warm pleidooi ten gunste van het »werk zoolang het dag is», behoeft niets toegevoegd te worden!

In het »heden» ligt voor het Grieksche leger het »verleden»; het verleden, dat die krijgsmacht verwaarloosde en er een kostbaar en een onbruikbaar speelgoed van maakte (Generaal DEN BEER POORTUGAEL over de Schutterijen), ongeschikt om de hooge roeping te vervullen waarvoor haar 't leven was

gegeven. Voorbarig, zonder zaakkennis, onbillijk, hard en onverdiend ' brandmerkt het »heden" het zoo zwaar beproefde geslagen leger als onbekwaam en wankelmoedig en niet in staat tot krachtigen tegenweer, zonder te bedenken dat, als men een volk het geloof aan eigen kracht ontnemt, men het ontzenuwt en moreel vernietigt. Laat men de rotte plekken uitsnijden vóór het bederf kan voortwoekeren, het onkruid wieden vóór het den groei der zaaiplanten kan verstikken, doch geen ontleedmes in de vitale deelen van het organisme steken, geen gezonden loot van den stam snijden, niet »das Kind mit dem Bade ausschütten."

't Is wel een der treurigste beelden, die de krijgsgeschiedenis dezer eeuw vertoont aan hen die zich tot haar gewend hebben om zich voor te bereiden voor de ernstige taak, die heden of morgen vervuld moet worden.

J. H. VAN DER HEGGE ZIJNEN,
1ste Luitenant-Adjutant bijd C. S.

Juli, 1897.

Overjassen van officieren.

In aansluiting op het pleidooi, dat X op bladz. 122 van den loopenden jaargang van *De Militaire Spectator* levert voor de invoering van manteljassen voor de onbereden officieren, wordt het volgende argument ter welwillende beoordeeling aangeboden.

De bestaande overjas is een lastig kleedingstuk voor den infanterie-officier. Te velde toch zal slechts een enkel kleedingstuk van dien aard kunnen worden medegenomen, dat derhalve den eenen dag te warm, den anderen te koud kan zijn. Door opname van regenwater wordt het te zwaar en laat het zich moeilijk rollen, om over den schouder gedragen te kunnen worden. Bij wind is het hinderlijk voor de beenen, doch ook zonder wind kunnen deze zich niet vrij bewegen, terwijl de jas niet toelaat om de slippers naar achteren om te slaan.

Een gevolg van deze en andere bezwaren heeft er dan ook toe geleid, dat, bij de in 1896 gehouden groote manoeuvres, den officieren de vrijheid werd gegeven om de overjas bij zich te houden, of op de compagnieskar te bergen. Welke keuze men dientengevolge deed, zoo bleef toch menig bezwaar bestaan, terwijl ook de uniformiteit er onder leed.

Door invoering van een manteljas voor de onbereden officieren der infanterie kan aan de meeste, zoo niet aan alle de bedoelde bezwaren eene oplossing worden gegeven, mits daarbij het volgende worde bepaald.

1°. In het garnizoen kan de mantel naar verkiezing, met of zonder jas gedragen worden.

2°. Te velde (bij manoeuvres, enz.) is *de mantel* een kleedingstuk, hetwelk de officier verplicht is *bij zich te dragen* (dus op de schouders, of gerold over een der schouders). De *jas* wordt dan geborgen *op de compagnieskar* en kan gebruikt worden, bijv. des nachts op wacht of op bivak, enz.

Q.

KADERVORMING.

In n°. 10 van *De Militaire Spectator* van 1897 komt een artikel voor van X, getiteld *Kadervorming*, waarin hij ons mededeelt het opmerkelijk te vinden: »dat zich in ons leger nog zoo weinig stemmen verheffen tegen de bestaande vorming en opleiding van het beroepskader den infanterie».

Dat de aandacht van de eigenlijke kern — het beroepskader — werd afgeleid, schrijft X toe aan de belangstelling, welke men in de laatste jaren in het reserve-personeel stelde, en aan de zorg, welke men had voor het militiekader.

Hij acht zich evenwel verplicht, nu eene reeks van oefeningen hem in zijne meening versterkten dat ons kader nog in veel tekortschiet, te constateren, dat de onderofficier als *vuurleider*, als *patrouillecommandant* en als *instructeur* niet voldoet aan de aan die functiën te stellen eischen, hetgeen door hem wordt toegeschreven aan gebrek aan zorg voor de opleiding van het kader aan de eene en de niet geheel voldoende wijze van het herhalingsonderwijs aan de andere zijde.

Tot zoover voorloopig het opstel van X.

Wanneer belangstelling in en ingenomenheid met de wijze van opleiding van ons beroepskader zouden moeten worden beoordeeld, naar het aantal artikelen, hetwelk over dat onderwerp in onze militaire tijdschriften voorkwam, dan zou men voorzeker kunnen meenen, dat zij, die met de opleiding van ons kader zijn belast, òf die opleiding goed vonden en alzoo geen enkele reden hadden dat onderwerp nader te bespreken, òf wel uit hoofde van de weinige belangrijkheid van het onderwerp zelve zwegen. Noch het een, noch het ander is aan te nemen van menschen die, de een meer de andere minder, doch zeker allen *voldoende* gelegenheid hadden, om over de opleiding van ons kader ernstig na te denken en deze te toetsen aan de eischen, welke voortvloeien uit hunne in *oorlogstijd* te vervullen functiën.

Er moet dus eene andere reden zijn om dat voor X zoo opmerkelijke stilzwijgen te verklaren.

Die reden is m. i. gelegen in de omstandigheid dat, door de jarenlange rust en vrede, waarin ons land zich mocht verheugen, de eischen van opleiding en oefening van *manschappen* en *kader* bij de infanterie in Nederland

gaandeweg, ook door het meer en meer veldwinnend optimisme, degeneerden, omdat de oorlog, als eenig waar model, werd verdrongen door de eischen van den vrede.

Hoe zou het anders toch zijn te verklaren:

1°. dat wij in Nederland met ons kader, onze infanterie in *één* jaar schijnen te kunnen leeren datgene, waarvoor men in Duitschland *twee* jaren noodig heeft;

2°. dat wij, om een oogenblik bij de oefening onzer infanterie te blijven, het 1ste oefeningstijdperk, d. w. z. van 15 Maart tot 10 Juli, en dan nog niet eens ten volle, *voldoende* achten om een recruit *grondig* te leeren, al hetgeen voorkomt op bladz. 9 van den »Grondslag van het onderricht bij het wapen der infanterie» plus de voorbereidende oefeningen, welke *niet* worden vermeld, terwijl men bovendien van de activiteit van ieder kapitein verwacht, dat hij tegen $\pm$ 15 Mei gereed zal zijn om met de schietoefeningen te kunnen beginnen;

3°. dat, ofschoon het van algemeene bekendheid is en elk jaar opnieuw praktisch wordt aangetoond, dat de miliciens, na het 2de en 3de oefeningstijdperk, *vél* vergeten zijn van al hetgeen hun in het 1ste oefeningstijdperk werd geleerd, er niettegenstaande dat toch in dienzelfden evenvermelden grondslag wordt verkondigd, dat het 4de oefeningstijdperk — dat is dus van 1 November tot de opkomst der eerstvolgende lichteing — *niet als een eigenlijk oefeningstijdperk moet worden beschouwd* en alzoo een herhalings-oefeningstijdperk zelfs *niet noodig* wordt geacht;

4°. dat, in weerwil van die weinig bemoedigende uitkomsten, er nog verstandige menschen zijn, die beweren, dat er van de eerste oefeningstermijn (zegge *één* jaar) nog best wat af kan, omdat de milicien in den winter, naar *hun* oordeel, weinig of niets leert, waaruit men mag afleiden dat de opvoeding van den recruit, in militairen zin, *welke niet kan worden einezert maar in de practijk van het leven geleerd en zoodoende tot gewoonte moet worden* (1), weinig schijnt te worden geteld;

5°. dat er ten slotte van eene bepaalde *methodische* opleiding, gevolgd door degelijk herhalingsonderwijs voor manschappen en kader bij de infanterie, sedert jaren geen sprake was en dit ook niet noodig schijnt te zijn (2). Zooals ik reeds zeide, mag uit het bovenstaande voorloopig alléén worden afgeleid, dat wij in den loop der tijden de eischen van opleiding en vorming van onze infanterie hebben gewijzigd en lager zijn gaan stellen dan die, welke noodig zouden zijn om kader en manschappen *degelijk* voor te bereiden voor den *oorlog*, en dit wel als rechtstreeksch gevolg van den jarenlangen vrede en ons onbezorgd voortleven, met den oorlog *zéér* ver op den achtergrond.

(1) Oordeel, uitgesproken door den Generaal-Veldmaarschalk VON MOLTKE, bij de behandeling van den *driejarigen* dienstdag in den Rijksdag, in het jaar 1880.

(2) Zie o. a. de weinige zorg, waarmede dit onderwerp is behandeld in den grondslag van het onderricht.

»Eure Armee, zeide mij eens een Duitsch officier, ist überhaupt tugendreich, aber ihr fehlt kriegsmässige Ausbildung. Die Kürze der einjährigen Dienstzeit, steht eine »gründliche Schulung entgegen».

En dat geloof ik ook.

Zoolang wij dan ook, uit kracht van gewoonte, den ingeslagen weg blijven volgen, ons zelven blijven wijsmaken dat *wij* in Nederland kunnen *volstaan* met eene wijze van oefening welke als resultaat slechts *halfwerk* kan opleveren, zoolang wij ons, kan het zijn met zachtheid doch moet het zijn met geweld, geen weg zullen weten te banen door dat labyrint van steeds aangroeiende dwaalbegrippen en optimistische theorieën en ons zelven niet dwingen tot helder zien en beoordeelen met gezonde oogen en gezonde hersenen, zóólang zal de behandeling van alle practische militaire vraagstukken een onvruchtbaar werk blijven, elk voorstel tot verbetering, als een uiting worden beschouwd van het den misanthroop kenmerkend pessimisme en de oefening van onze infanterie, alsmede de opleiding en vorming van ons kader, *onvoldoende* blijven en *ontoereikend* voor troepen, die nog eene andere bestemming hebben te vervullen dan »het handhaven van de inwendige rust».

Omtrent de regeling, welke *X* voorstelt, ten slotte nog een enkel woord.

In het algemeen mag men stellen dat elke methode van opleiding goed is, wanneer degelijke theoretische en practische voorbereiding voor het *te vormen* kader wordt gevolgd door degelijk theoretisch en practisch onderwijs van het *eenmaal gevormde* kader.

Nu had men, naar het mij toeschijnt, van iemand, die klaagt over gebrek aan theoretische en practische kennis der onderofficieren en m. i. niet zonder reden, mogen verwachten, dat hij met zorg een stelsel van vorming zou hebben uiteengezet, dat hij aanprijst en waarvan men dus volgens *X* verbetering zou mogen verwachten.

Leest men evenwel, dat hij de opleiding van het beroepskader en van den milicien-sergeant wil doen plaats hebben bij den staf van het regiment en wel in het 4de tijdperk, terwijl bij datzelfde onderdeel de milicien-korporaals moeten worden gevormd in het 2de tijdperk, dan mag zulk eene eenvoudige aanwijzing een schat van helderheid bevatten voor den schrijver, — voor een ander, die zich moet indenken in het door den schrijver voorgestelde, was zij onvoldoende en is zelfs de mededeeling, »dat de aspiranten, in het door *X* bepaalde tijdperk, geheel en al ter beschikking zouden zijn van den officier met de leiding van dat onderricht belast, ontoereikend om eene voorgestelde regeling van opleiding en vorming van ons kader te kunnen beoordeelen.

Wanneer het schrijven van *X* ten doel had aan anderen wenken te geven, die, misschien in de verre toekomst, als onderwijzer op eene bataljonskaderschool zouden kunnen optreden — eene instelling, welke, naar mijne vaste overtuiging, ons den eenigen goeden weg opent tot kadervorming —, of wel, wat misschien méér voor de hand lag, heeft willen aantonen dat

het tegenwoordig onderwijs, door gebrek aan methode, moet uitloopen op teleurstelling, dan had hij een tableau van geregelde dagelijksche theoretische en practische oefeningen kunnen samenstellen, waarin niet alleen voor de behandeling van *alle* reglementen en voorschriften tijd was beschikbaar gesteld, doch ook de leerstof op rationeele wijze over de onderwijsuren was verdeeld. Had hij zulk een tableau van werkzaamheden vergeleken met de oefeningswijze, welke wij nu voldoende vinden, dan was hij zeker tot de conclusie gekomen, dat voor *degelijk herhalingsonderwijs* van het eenmaal gevormde kader ± 48 bijeenkomsten, verdeeld over 8 maanden van het jaar, niet alleen *z er ontoereikend* zijn, maar bovendien op het door *X* in gedachten ontworpen stelsel van opleiding den stempel drukken van groote onvolkomenheid, omdat hij, die over een belangrijk onderwerp als »kader-vorming» schrijft, overtuigd moet wezen, dat elk stelsel van opleiding, hoe goed het overigens ook moge zijn, *broddelwerk* geeft, zoodra de periode van opleiding niet steeds wordt gevolgd door eene even degelijke periode van herhalingsonderwijs, waarbij de eenmaal gelegde grondslag wordt onderhouden, versterkt en zoo noodig wordt uitgebreid.

En dat dit eenvoudig beginsel doorgaat, zoowel bij de vorming van ons kader als bij de oefening onzer miliciens, zal ik wel niet behoeven aan te toonen.

X meende in het begin van zijn opstel, dat de aandacht van de eigenlijke kern, ons beroepskader, was afgeleid, ik meen dat *X* zijne gedachten op dit punt niet voldoende heeft geconcentreerd.

Ik heb althans de overtuiging dat de schrijver, die blijken gaf het goede te willen, bij meer ernstig nadenken tot andere inzichten zal komen.

V. D. H.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Berlin, Ende September 1897.

Die rastlos fortschreitende Technik hat sich nicht nur auf dem Gebiete des Verkehrs, in Handel und Gewerbe, sondern auch über alle Heeresrichtungen dermaassen ausgedehnt, dass die »Kriegstechnik« nicht mehr als ein ausschliessliches Vorrecht bestimmter Waffengattungen bezeichnet werden kann.

Wenn es auch zur Erreichung bestimmter Ziele im Kriege in jedem Heere technische Sonderwaffen geben muss, so hat doch die Technik auf den Dienst und die Aufgaben einer jeden Waffe ohne Ausnahme eine solche Bedeutung, so viel Einfluss gewonnen, dass sich die Angehörigen eines Heeres der Kenntniss der Fortschritte auf kriegstechnischem Gebiete nicht entziehen können, wenn sie den im Kriege an sie herantretenden Aufgaben erfolgreich gerecht werden wollen. Dahin zielen also alle auf den Festungskrieg (auf Festungsbau und Festungsangriff) bezüglichen Mittheilungen, zielen Nachrichten von Fortschritten im Eisenbahnwesen, von der Anwendung der Elektrizität (Telegraphie, Fernsprecher, Scheinwerfer), von der Photographie, von Vermessungsinstrumenten, von Fahrrädern und anderen technischen Mitteln zum militärischen Gebrauch. Selbst die Neuerungen, die schon im Friedensdienst durch technische Mittel zwecks der Erleichterung und Steigerung militärischer Leistungen angewandt werden, das Aluminiummetall für die Kochgeschirre und andere Verbesserungen der Bekleidung und Ausrüstung des Soldaten gehören in das weitumfassende Gebiet der Kriegstechnik.

Alle diese militärischen Interessen zu vertreten und zu fördern fehlte es bisher an einem litterarischen Organ. Das »*Archiv für die Artillerie- und Ingenieur-Offiziere des deutschen Reichsheeres*« stellte sich diese Aufgabe in dem engen Rahmen der vornehmlich kriegstechnischen Waffen und hat sich ihr unter bewährter Leitung, vornehmlich unter der unermüdlich wirksamen des Herrn Generals SCHRÖDER, bis in den jetzigen 61. Jahrgang gewidmet. Ebendiese Zeitschrift trägt daher den Anforderungen der Zeit Rechnung,

wenn sie die ausschliessliche Bestimmung für die Ingenieur- und Artilleriewaffe, vornehmlich für die Fussartillerie, dahin erweitert, sich umzuwandeln in eine

KRIEGSTECHNISCHE ZEITSCHRIFT.

ORGAN ZUR VERWENDUNG KRIEGSTECHNISCHER ERFINDUNGEN UND
ENTDECKUNGEN AUF ALLEN MILITÄRISCHEN GEBIETEN.

Diese Zeitschrift soll durchaus nicht der Kriegstechnik um ihrer selbst willen dienen, sondern immer nur in Bezug auf deren Verwendbarkeit und Werth für den militärischen Dienst, also unter dem Gesichtspunkt kriegstüchtiger Leistungen. Es werden in ihr also nichtsosehr technische Beschreibungen gegeben, als anknüpfend an eine womöglich durch Abbildungen erläuterte und schnell übersichtliche Vorlage stets die Mittel und Zwecke hervorgehoben werden, durch die die Technik sich den militärischen Interessen dienstbar macht.

Die Zeitschrift wird in zehn Heften zum Jahrespreise von Mark 10, vom Januar 1898 an erscheinen; ein erstes (Probe-) Heft soll bereits Anfang Dezember zur Ausgabe gelangen.

Die Redaktion.

HARTMANN, Oberst z. D.
W 30, Habsburgerstrasse 6.

Die Verlagsbuchhandlung.

E. S. MITTLER & SOHN,
Königliche Hofbuchhandlung und Hofbuchdruckerei.

CORRESPONDENTIE.

Aan

de Redactie van »De Militaire Spectator».

Ik heb de eer Uwe redactie beleefd te berichten, dat het mij na herhaalde overweging is blijven toeschijnen, dat ik van Uw aanbod op blz. 638 der October-aflevering, geen gebruik kan maken.

Met verschuldigde gevoelens, enz.,

L. VON SCHMID.

21 November 1897.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BOEKAANKONDIGING.

Het klein-kaliber geweer van medisch standpunt, door Dr. D. ROMEIJN, Officier van gezondheid. Separaat-afdruk van het Nederlandsch Militair Geneeskundig Archief. Jaargang 1897. Afdeling 3.

Op dit gebied is in Nederland weinig oorspronkelijks geleverd. Vergissen wij ons niet, dan is de dissertatie van Dr. ZEGERS (1876) de laatste vrucht van eigen proefnemingen. Wie zich op de hoogte wil stellen van de uitwerking van het 6,5 millimeter-geweer op het menschelijk lichaam, moet zijne toevlucht nemen tot de Roemeensche literatuur.

Zeer welkom is ons dus elke poging, om hetgeen op dit gebied wordt gewrocht bekend te maken, en wij begroeten het opstel van Dr. ROMEIJN daarom met vreugde.

Een goed deel van de verhandeling beziet het vraagstuk van theoretische zijde, en wel langs den weg van een historisch overzicht. Jammer, dat Dr. ROMEIJN de theorieën van den hydraulischen druk bij schoten in holten met vloeibaren of halfvloeibaren inhoud (maag, schedelholte, enz.) schijnt te beschouwen als het laatste woord, dat in dit belangrijk vraagstuk gesproken is. Had hij ons willen geven, wat tot op dit oogenblik geldend is, hij had waarschijnlijk met de theorie van den hydraulischen druk geheel afgerekend en ons de conclusies van de »Medizinal Abtheilung des Königl. Preuss. Ministeriums» niet onthouden; ook had hij ons zeker een kijkje gegund op de zoo verleidelijke hypothesen, door Dr. RUDOLPH KÖHLER (Hoogleraar in de militaire chirurgie aan de Kaiser-Wilhelms-Academie) neergelegd in zijn onlangs verschenen leerboek: *Die modernen Kriegswaffen*.

Iets dergelijks zouden wij willen opmerken naar aanleiding van de quaestie der *zonen*, waarin o. a. BRUNS de kogelbaan verdeelde. Ook daaromtrent heeft Dr. ROMEIJN zijnen lezers o. i. ten onrechte de meening van latere Schrijvers onthouden, en daardoor eene te groote waarde toegekend aan eene beschouwing, die voor velen reeds niet meer dan een historisch belang heeft.

Behoudens deze restricties valt omtrent het opstel veel goeds te zeggen. Het laat aan duidelijkheid niets te wenschen over, en zal daarom ook door leeken op geneeskundig gebied met genoegen gelezen worden. Staten, betreffende de verschillende geweesystemen, zoomede de technische bijzonderheden omtrent ons geweer model 1895 en het indringingsvermogen, zullen door velen met vrucht geraadpleegd worden.

De beoordeeling van het geneeskundig gedeelte, dat aan het slot van het opstel plaats vindt, schijnt ons in dit tijdschrift minder op hare plaats.